

В. У. Цвірка

Кароткая
ГРАМАТЫКА
ШВЕДСКАЙ
МОВЫ

Серыя «Беларускія ЕўраГраматыкі»

Серыя «Беларускія ЕўраГраматыкі»

В. У. Цвірка

Кароткая
ГРАМАТЫКА
ШВЕДСКАЙ
МОВЫ

Мінск
«Радыёла-плюс»
2009 **R**

УДК 811.113.6'36
ББК 81.2Шве-2
Ц28

Серыя заснавана ў 2008 годзе

Куратар серыі *Уладзімір Сіўчыкаў*

Пад агульнай рэдакцыяй кандыдата філалагічных навук
Лявона Баршчэўскага

Аўтар і выдавецтва выказваюць глыбокую ўдзячнасць
Шведскаму інстытуту, а таксама *Стэфану Эрыксану*
і *Шарлоце Юансан*.

Цвірка, В. У.

Ц28 Кароткая граматыка шведскай мовы / В. У. Цвірка. — Мінск :
Радыёла-плюс, 2009. — 88 с. — (Серыя «Беларускія ЕўраГраматыкі»)
ISBN 978-985-448-095-4.

Беларусь і Швецыя маюць даўнюю гісторыю ўзаемадачынненняў. У нашай
краіне існуе нязменная цікавасць да шведскай культуры, а таксама да шведскай
мовы, якая належыць да ўсходнескандынаўскай падгрупы сучасных германскіх
моў.

Выданне адрасуецца ўсім, хто цікавіцца шведскай мовай і хоча авалодаць
ёю.

УДК 811.113.6'36
ББК 81.2Шве-2

ISBN 978-985-448-095-4 © Цвірка В. У., 2009
© Афармленне. ПУП «Радыёла-плюс», 2009

ФАНЕТЫКА І ПРАВАПІС

АЛФАВІТ

Шведская мова карыстаецца лацінскай графікай. Алфавіт складаецца з 29 літар, пры дапамозе якіх перадаецца каля 40 розных гукаў (дакладная колькасць залежыць ад дыялекту шведскай мовы).

A [a:]	o [y:]
b [бэ:]	p [пэ:]
c [сэ:]	q [ку:]
d [дэ:]	r [эр]
e [э:]	s [эс]
f [эф]	t [тэ:]
g [гэ:]	u [у:]
h [хо:]	v [вэ:]
i [і:]	w [дубэль вэ:]
j [йі:]	x [экс]
k [ко:]	y [ю:]
l [эль]	z [сэ:та]
m [эм]	å [о:]
n [эн]	ä [э:]
	ö [ё:]

Для лягчэйшага засваення ўся транскрыпцыя ў дадзеным дапаможніку даецца кірыліцай. Знак двукроп'е [:] паказвае працягласць галосных і зычных. Гэтых звестак хопіць для авалодання шведскай фанетыкай толькі на пачатковым этапе. Для карэкцыі свайго вымаўлення слухайце носьбітаў мовы і паўтарайце за імі.

Галосныя

Шведскія галосныя	Вымаўленне і прыклады
Aa	[a:]; [a]: glas — [гла:с]; заднеязычны гук, больш глыбокі, чым беларускі
Ee	[e:]; [e]: veta — [в'е:та]; пярэднеязычны гук, вусны расцягнутыя
Ii	[i:]; [i]: sill — [сіль:]; пярэднеязычны гук, пры вымаўленні доўгага [i:] чуецца прыгук [й]: ni[ni:й]
Oo	Можа чытацца і як [y(:)], і як [o(:)]. У доўгім складзе будзе часцей за ўсё гук [y:]: bok — [бу:к]; у кароткім складзе ў большасці выпадкаў чытаецца як [o]: poj-ke — [п'ой:ке]
Uu	[y:]; [y]: hus — [ху:с]; такога гуку ў беларускай мове няма, але ён трохі нагадвае галосны «ы», вымаўлены з выцягнутымі вуснамі
Yy	[ю:]; [ю]: lys — [лю:с]; гэты гук нагадвае беларускае «ю», калі яго вымавіць без пачатковага прыгуку «й». Вусны выцягнутыя наперад
Åå	[o:]; [o]: tåg — [то:г]; больш акруглены, чым беларускі
Ää	[э:]; [э]: äpple — ['эп:ле]; падобны да беларускага гуку [э], як у слове «шэры». Перад -r робіцца яшчэ больш шырокім і нагадвае беларускі «я», калі яго вымавіць без пачатковага прыгуку «й»: bär — [бэ:р]
Öö	[ё:]; [ё]: smör — [смё:р]; нагадвае беларускі «ё», калі яго вымавіць без пачатковага прыгуку «й»

Зычныя

Шведскія зычныя	Вымаўленне і прыклады
Bb	Як беларускі гук [б]: bara — [б'а:ра]. Літара b перад -s і -t крыху аглушаецца
Cc	Перад -e, -i, -y, -ä, -ö чытаецца як [с], у астатніх выпадках як [к]
Dd	Як беларускі [д]: detta — [д'эт:а]. Літара d перад -s, -t крыху аглушаецца
Ff	Як беларускі гук [ф]: får — [фо:р]
Gg	Як беларускі выбухны гук [г] у словах ганак, гонта: gata — [г'а:та]. Літара g перад -s, -t аглушаецца і вымаўляецца як [к]. У шэрагу запазычаных слоў вымаўляецца як [ш]: garage — [гар'аш:]. У канцы слова пасля -l-, -r- як [й]: helg — [хэль:й]. У націскных складах перад -e, -i, -y, -ä, -ö чытаецца як [й]: ger — [йэ:р]
Hh	Як беларускі гук [х]
Jj	Як беларускі гук [й]; у замежных словах часта як [ш]: journalist — [шурнал'іс:т]
Kk	Як [к]: koka — [к'у:ка]. У націскных складах перад -e, -i, -y, -ä, -ö чытаецца як гук, сярэдні паміж рускімі мяккімі «ч» [ч'] і «ш'» [ш]
Ll	Як беларускі гук [ль]
Mm	Як беларускі гук [м]

Nn	Як беларускі гук [н]
Pp	Як беларускі гук [п]
Qq	Як беларускі [к] — сустракаецца толькі ў запазычаннях
Rr	Як беларускі гук [р]
Ss	Як беларускі гук [с]
Tt	Як беларускі гук [т]
Vv	Як беларускі [в]; v перад -s, -t крыху аглушаецца
Ww	Як беларускі [в] — сустракаецца толькі ў запазычаннях
Xx	Як беларускія гукі [кс]
Zz	Як беларускі [с] — сустракаецца толькі ў запазычаннях

СПАЛУЧЭННІ ЛІТАР

У шведскай мове ёсць шэраг спалучэнняў літар, якія вымаўляюцца спецыфічным спосабам. Да іх належаць:

sk — перад **-e, -i, -y, -ä, -ö** чытаецца як [ш], у астатніх выпадках як [ск]: **sked** — [шэ:д];

sj — перад націскай галоснай чытаецца як [ш]: **sju** — [шу:];

ssj, stj — заўсёды чытаецца як [ш]: **stjärna** — [ш'эрна];

tion, s(s)ion — [шу:н];

sch — [ш];

ch — сустракаецца звычайна ў замежных словах, чытаецца як [ш], рэдка як [ч'/ш'], часам злучнік «och» вымаўляецца як [ок];

kj — перад націскай галоснай як [ч’/ш]: **kjol** — [ч’/ш’у:ль];
tj — перад націскай галоснай чытаецца як [ч’/ш’], у астатніх
 выпадках як [тй]: **tjugo** — [ч’/ш’у:гу];
ti — у замежных словах часам чытаецца як [тсы]: **patient** —
 [патсы’энт];
dj — перад націскай галоснай чытаецца як [й]: **djur** — [йу:p];
hj — перад націскай галоснай чытаецца як [й]: **hjärta** —
 [й’эрта];
lj — перад націскай галоснай чытаецца як [й]: **ljus** — [йу:c];
ck — [к]: **klocka** [кл’ока];
ng — такога насавога гуку ў беларускай мове няма, таму далей ён
 будзе транскрыбавацца як [нь]: **många** — [м’онья];
gn — [ньн]: **vagn** — [ваньн];
nk — [ньк]: **bank** — [баньк].

Літараспалучэнні **-rd-, -rt-, -rl-, -rn-** вымаўляюцца як [-д-, -т-, -л-,
 -н-]. Пры вымаўленні гэтых гукаў кончык языка адсоўваецца за аль-
 веолы, што надае адмысловы прыгук. Аднак у высокім стылі і ў шэ-
 рагу рэгіёнаў Швецыі гэтыя спалучэнні літар вымаўляюцца так, як
 пішуцца: [-рд-, -рт-, -рл-, -рн-].

Спалучэнне літар **-rs-** вымаўляецца як [ш]. Трэба адзначыць, што
 гэтыя спалучэнні могуць узнікнуць і на стыку слоў: ...år sedan...

ДАЎЖЫНЯ ГУКАЎ

Важнай характарыстыкай шведскага вымаўлення з’яўляецца
 даўжыня гукаў. Цікава, што ў шведскай мове пад націскам існуюць
 як доўгія галосныя, так і доўгія зычныя гукі. У націскны склад
 уваходзіць альбо доўгі галосны і кароткі зычны, альбо кароткі галос-
 ны і доўгі зычны. Такія словы, як **glas** — [гла:c], **bo** — [бу:], **blev** —
 [бле:в], маюць доўгі галосны ў складзе, а словы тыпу **ost** — [ус:т],
sitta — [с’іт:а], **penna** — [п’ен:а], з дзвюма ці больш зычнымі літарамі
 ў складзе, маюць доўгі зычны гук.

Трэба зазначыць, што даўжыня гукаў уплывае на сэнс слоў. Параўнайце: **mak** (тэмп) — **mack** (запраўка), **väg** (шлях) — **vägg** (сцяна), **tak** (дах) — **tack** (дзякуй), **för** (дзеля) — **förr** (раней).

НАЦІСК

У шведскай мове існуе два тыпы націску — гэта просты, падобны на беларускі, дынамічны націск і танічны націск, якога ў беларускай мове няма. Просты дынамічны націск імкнецца да першага склада слова і суправаджаецца сыходным рухам голасу ад націскага галоснага да канца слова. Аднак існуе шэраг выпадкаў, калі ён можа падаць на другі, перадапошні і апошні склад слова.

Танічны націск можна апісаць наступным чынам: у словах тыпу **fyra** націск падае на першы склад [ф'ю:-] і суправаджаецца паніжэннем тону голасу, а ў наступным за націскным складам [-ра] тон павышаецца і зноў падае.

З дынамічным націскам вымаўляецца большасць аднаскладовых слоў і іх формаў, а таксама слоў, у якіх націск не прыпадае на першы склад: **bil**, **bilen**, **bilar**; **parad'is**.

З танальным націскам вымаўляюцца незапазычаныя шматскладовыя словы з націскам на першым складзе, большасць складаных слоў, а таксама слоў з суфіксамі і націскнымі прэфіксамі.

МАРФАЛОГІЯ

ДЗЕЯСЛОЎ

Шведскі дзеяслоў мае сем асноўных формаў — форму інфінітыва, загоднага ладу, цяперашняга часу (presens), прошлага часу (preteritum), супіна (supinum), дзеепрыметніка I і II. Гэта простыя дзеяслоўныя формы, пабудаваныя з кораня пры дапамозе суфікса. Іх неабходна ведаць для правільнага ўтварэння граматычных часоў і ўжывання ў мове.

Змяненне дзеяслова

Паводле тыпу асновы і паводле спосабу ўтварэння простых часоў усе дзеясловы падзяляюцца на чатыры спражэнні:

1 спр.: **stanna** — **stannar** — **stannade** — **stannat** — **stannad** (заставацца);

2 спр.: **köpa** — **köper** — **köpte** — **köpt** — **köpt** (купляць);

3 спр.: **sy** — **syr** — **sydde** — **sytt** — **sydd** (шыць);

4 спр.: **hinna** — **hinner** — **hann** — **hunnit** — **hunnan** (успяваць).

Да 1–3 спражэння адносяцца «слабыя» дзеясловы, да 4 спражэння — «моцныя» або «няправільныя» дзеясловы. Першыя тры спражэнні ўтвараюць формы прошлага часу, супіна і дзеепрыметніка II варыянтамі суфікса **-d/-t**, а ў 4 спражэнні прошлы час не мае суфікса, супін утвараецца пры дапамозе суфікса **-it**, а дзеепрыметнік II — пры дапамозе суфікса **-en**.

Да 1 спражэння адносіцца каля 80% усіх дзеясловаў, і новыя дзеясловы ўключаюцца менавіта ў 1 спражэнне; напрыклад: **installera** —

інсталяваць. Дзеясловы гэтай групы ў цяперашнім і прошлым часе захоўваюць суфікс **-a**; напрыклад: **stanna — stannar — stannade**.

У 2 спражэнні цяперашні час заканчваецца на **-er**, а прошлы час — на **-de** (калі корань заканчваецца звонкім зычным) і **-te** (калі глухім): **bygga — byggde**, але **söka — sökte**.

Да 3 спражэння адносяцца дзеясловы, якія заканчваюцца на каранёвы галосны: **må, tro, sy, bo**. У цяперашнім часе яны заканчваюцца на **-r (syр, boр)**, а ў прошлым часе на **-dde (sydde, bodde)**.

Да 4 спражэння адносяцца толькі каля 8% ад усіх дзеясловаў, але яны найбольш ужывальныя. Для іх характэрныя суфіксы **-it** у супіне і **-en** у дзеепрыметніку II і адсутнасць суфікса ў прошлым часе. Шмат дзеясловаў гэтай групы маюць чаргаванне галоснай у корані: **flyga — flyger — flög — flugit; bära — bär — bar — burit**.

Выкарыстанне формаў дзеяслова

Інфінітыў выкарыстоўваецца пасля інфінітыўнай часціцы **att**, а таксама пасля большай часткі мадальных дзеясловаў і пасля некаторых іншых дзеясловаў.

Det är roligt **att lära** sig nya saker. — Цікава вучыцца новаму.
Maria **kunde komma**. — Марыя змагла прыйсці.

Загадны лад выкарыстоўваецца, каб папрасіць ці загадаць камусьці нешта зрабіць.

Skriv! — Пішы(це)!

Форма загаднага ладу абодвух лікаў заўсёды супадае з асновай дзеяслова, а ў дзеясловаў 1 і 3 спражэнняў таксама і з інфінітывам:

1 спр.: **Arbeta — Arbета!** — Працуй(це)!

2 спр.: **Köra — Көр!** — Едзь(це)!

3 спр.: **Tro — Tro!** — Вер(це)!

4 спр.: **Flyga — Flyg!** — Ляці(це)!

Як правіла, асоба, якой адрасаваны загад, зразумелая і не пазначаецца займеннікам.

Presens i preteritum выкарыстоўваюцца, каб паказаць адпаведны час дзеяння.

Jag läser nu. — Я чытаю. **Jag läste igår.** — Я чытала ўчора.

Jag ska läsa i kväll. — Я буду чытаць увечары. **Pia sa att hon skulle läsa boken senare.** — Пія казала, што будзе чытаць кнігу пазней.

Jag har läst finska. — Я вывучала фінскую мову. **Jag hade läst finska i ett år innan jag åkte till Helsingfors.** — Я вывучала фінскую мову год, да таго як паехала ў Хельсінкі.

Супін выкарыстоўваецца пасля дапаможнага дзеяслова **ha** (**ha, har, hade**).

Har du **sovit** gott? — Ты добра спала?

Eva hade **sovit** i två timmar när telefonen ringde. — Эва спала дзве гадзіны, калі зазваніў тэлефон.

Du ser pigg ut. Du måste ha **sovit** gott. — Ты выглядаеш бадзёра. Ты, пэўна, добра паспаў.

Дзеепрыметнік I ужываецца:

як азначэнне	Jag var på en spännande utställning igår! — Учора я была на цікавай выставе!
як акалічнасць (часта з дзеясловамі руху)	Flickan sprang gråtande hem till sin mamma. — Дзяўчынка пабегла з плачам да маці. Vädret är strålande vackert idag. — Сёння надзвычай добрае надвор'е.
як дзейнік ці дапаўненне	Vi har fått ett meddelande från ministeriet. — Мы атрымалі паведамленне з міністэрства. Svenskstuderande är mycket aktiva i år. — Студэнты шведскай мовы надзвычай актыўныя ў гэтым годзе.

Дзеепрыметнік II ужываецца:

як азначэнне	Han är en känd konstnär. — Ён вядомы мастак.
як акалічнасць	Hon tittade intresserad på katten. — Яна з цікаўнасцю глядзела на кошку.
як дзейнік ці дапаўненне	Företaget har drygt 200 anställda . — На прадпрыемстве працуе больш за 200 наёмных працаўнікоў.

Заўвага! Дзеепрыметнік з'яўляецца аддзяяслоўнай формай, але часцей за ўсё выкарыстоўваецца ў шведскай мове ў тых самых функцыях, што і прыметнік, і да таго ж скланяецца паводле аналагічнай схемы, таму гаворка пра дзеепрыметнікі пойдзе асобна, пасля раздзела «Прыметнік».

Сістэма часоў дзеяслова

У шведскай мове існуе толькі дзве сістэмы часоў: сістэма цяперашняга часу і сістэма прошлага часу. З іх дапамогаю мы апісваем шэсць розных часовых момантаў.

Сістэма цяперашняга часу: перфект, цяперашні час і будучы

Тое, што аб'ядноўваецца сістэмай цяперашняга часу, суадносіцца з дадзеным момантам часу, гэта значыць «ЦЯПЕР».

Jag sitter och tittar på tv. — Я гляджу цяпер тэлевізар. (ЦЯПЕР)

Mattias har kommit hem. — Маціас прыйшоў дамоў. (да ЦЯПЕР)

Vi går på bio ikväll. — Увечары мы пойдзем у кіно. (пасля ЦЯПЕР)

да ЦЯПЕР	ЦЯПЕР	пасля ЦЯПЕР
Jag har läst. — Я прачытала.	Jag läser. — Я чытаю.	Jag läser imorgon. — Я прачытаю заўтра. Jag tänker läsa. — Я збіраюся чытаць. Jag ska läsa. — Я буду чытаць (план). Jag kommer att läsa. — Я буду чытаць (прагноз).
Micke säger att han har gjort hemläxan. — Міке кажа, што зрабіў дамашняе заданне. (да ЦЯПЕР)	Micke säger att han gör hemläxan. — Міке кажа, што робіць дамашняе заданне. (ЦЯПЕР, адначасовасць)	Micke säger att han ska göra hemläxan i morgon. — Міке кажа, што зробіць дамашняе заданне заўтра. (пасля ЦЯПЕР)

**Сістэма прошлага часу:
прошлы час, плюсквамперфект і будучы ў мінулым**

Тое, што аб'ядноўваецца сістэмай прошлага часу, суадносіцца з момантам дзеяння ў мінулым, гэта значыць «ТАДЫ».

Jag satt och tittade på tv. — Я глядзела тэлевізар. (ТАДЫ)

Mattias hade suttit hemma hela kvällen. — Маціас прасядзеў дома ўвесь вечар. (да ТАДЫ)

Vi skulle gå på bio. — Мы збіраліся ў кіно. (пасля ТАДЫ)

да ТАДЫ	ТАДЫ	пасля ТАДЫ
Jag hade läst. — Я прачытала.	Jag läste. — Я чытала.	Jag skulle läsa. — Я збіралася чытаць.

<p>Micke sade att han hade gjort hemläxan. — Міке казаў, што зрабіў дамашняе заданне. (да ТАДЫ)</p>	<p>Micke sade att han gjorde hemläxan. — Міке казаў, што робіць дамашняе заданне. (ТАДЫ, адначасоваць)</p>	<p>Micke sade att han skulle göra hemläxan senare. — Міке казаў, што зробіць дамашняе заданне пазней. (пасля ТАДЫ)</p>
--	---	---

Цяперашні час

Presens (цяперашні час) утвараецца пры дапамозе суфікса **-r** (для дзеясловаў 1 і 3 спражэнняў) або **-er** (для дзеясловаў 2 і 4 спражэнняў).

- 1 спр.: **att måla — måla/r**
- 2 спр.: **att bygg/a — bygg/er**
- 3 спр.: **att tro — tro/r**
- 4 спр.: **att flyg/a — flyg/er**

Калі аснова дзеяслова заканчваецца на **-r, -l**, то суфікса няма, напрыклад, у выпадку з дзеясловамі **göra, köra: Vad gör du? Jag kör hem.**

Звярніце ўвагу на тое, што дзеяслоў-выказнік не змяняецца ні па асобах, ні па ліках.

Presens ужываецца для:

- 1) абазначэння дзеяння, якое адбываецца ў момант выказвання:

Jag sitter och skriver brev. — Я пішу цяпер лісты.

- 2) абазначэння агульнага дзеяння, якое адбываецца пастаянна:

Det regnar mycket på hösten. — Увосень ідзе шмат дажджоў.

3) выражэння дзеяння, якое паўтараецца:

Jag läser svenska två gånger i veckan. — Я вывучаю шведскую два разы на тыдзень.

4) паказу дзеяння, якое адбудзецца ў будучым:

Vi åker dit imorgon. — Мы паедзем туды заўтра.

5) выражэння «гістарычнай сучаснасці»:

År 1939 börjar Andra världskriget. — У 1939 годзе пачынаецца Другая сусветная вайна.

Прошлы час

Preteritum (прошлы час) утвараецца пры дапамозе суфіксаў **-de/-te/-dde**, якія далучаюцца да асноў дзеясловаў 1–3 спражэнняў.

1 спр.: **att måla — måla/de**

2 спр.: **att bygg/a — bygg/de** (аснова на звонкі зычны ці санант)

att läs/a — läs/te (аснова на глухі зычны)

3 спр.: **att tro — tro/dde**

Такім чынам, суфікс **-de** далучаецца да асноў дзеясловаў 1 спражэння, а таксама дзеясловаў 2 спражэння на звонкі зычны або санант, а суфікс **-te** — калі аснова дзеяслова 2 спражэння заканчваецца на глухі зычны. У той час як суфікс **-dde** далучаецца да асноў дзеясловаў, якія заканчваюцца на карнявы галосны (3 спр.). У дзеясловаў 4 спражэння суфікса няма, а ў корані адбываецца чаргаванне галосных: **bliva — blev, sitta — satt.**

Preteritum пазначае дзеянне ў мінулым, не звязанае з момантам, калі адбываецца гаворка (гэтым ён адрозніваецца ад перфекта). Таму,

калі ў сказе ёсць акалічнасці, якія паказваюць на момант часу ў мінулым, то ўжываецца **preteritum**. Напрыклад:

Jag köpte en cykel förra veckan. — На мінулым тыдні я купіла ровар.

Перфект

Перфект (завершанае дзеянне) утвараецца для ўсіх дзеясловаў аднолькава: дапаможны дзеяслоў **ha** (у форме цяперашняга часу **har**) плюс **супін** сэнсавага дзеяслова, напрыклад: **Jag har hört.** — Я чуў.

Супін утвараецца шляхам далучэння да дзеяслоўнай асновы аднаго з варыянтаў суфікса **-t/-tt/-it**.

1 спр.: **att måla** — **måla/t**

2 спр.: **att bygg/a** — **bygg/t**, **att läs/a** — **läs/t**

3 спр.: **att tro** — **tro/tt**

4 спр.: **att sov/a** — **sov/it**, **att bliv/a** — **bliv/it**.

Такім чынам, суфікс **-t** далучаецца да асноў дзеясловаў 1 і 2 спражэння, суфікс **-tt** — да асноў дзеясловаў, якія заканчваюцца на карнявы галосны (3 спр.). Дзеясловы 4 спражэння найчасцей маюць суфікс **-it**, а ў корані адбываецца чаргаванне галосных: **bliva** — **blivit**, **sitta** — **suttit**, **skära** — **skurit**. Але ёсць таксама каля дзесятка «цалкам няправільных» дзеясловаў, якія могуць у супіне нагадваць дзеясловы любога спражэння. Вось асноўныя з іх: **gå** — **gått** (ісці), **se** — **sett** (бачыць), **göra** — **gjort** (рабіць), **stå** — **stått** (стаяць), **hava** — **haft** (мець), **säga** — **sagt** (казаць), **heta** — **hetat** (назваецца), **vara** — **varit** (быць), **kunna** — **kunnat** (магчы), **veta** — **vetat** (ведаць), **ligga** — **legat** (ляжаць), **vilja** — **velat** (жадаць).

Перфект ужываецца з рознымі мэтамі. Ён можа абазначаць як завершанае дзеянне, так і дзеянне, якое пачалося ў мінулым і яшчэ не скончылася.

1) Перфект пазначае дзеянне ў мінулым, але ў адрозненне ад формы **preteritum** гэтае дзеянне нейкім чынам звязанае з сучаснасцю. Часта той, хто гаворыць, дзеліцца сваім досведам ці паведамляе аб зробленым:

Jag har städat i flera timmar. — Я прыбірала некалькі гадзін (і стамілася).

Kenta har glömt nycklarna. — Кента забыў ключы (і не можа патрапіць у кватэру).

Jag har läst tyska. — Я вывучала нямецкую мову (і маю пэўны досвед).

2) Перфект можа выкарыстоўвацца пры наяўнасці акалічнасцей часу, якія паказваюць на перыяд часу, які яшчэ не завяршыўся ў момант гаворкі; напрыклад: **denna dag** (у гэты дзень), **detta år** (сёлета), **alltid** (заўсёды), **aldrig** (ніколі).

Var har du varit hela veckan? — Дзе ты быў увесь гэты тыдзень?

Hon har alltid rest till Spanien på semestern. — Яна заўсёды ездзіць на вакацыі ў Іспанію.

На перыяд часу, на працягу якога адбываецца дзеянне, могуць таксама ўказваць акалічнасці часу з прыназоўнікамі **i** (на працягу) і **sedan** (з моманту).

Anders har jobbat på SAAB sedan 1997. — Андэрс працуе на SAAB з 1997 года.

Vi har bott i Västerås i tre år. — Мы жывём у Вэстэросе тры гады.

3) Перфект таксама можа пазначаць дзеянне, якое мае адбыцца ў будучыні раней за якое-небудзь іншае дзеянне або раней за нейкі вызначаны момант.

Har du lagat bilen när jag kommer tillbaka från semestern? — Ты ўжо адрамантуеш машыну, калі я вярнуся з адпачынку?

Плюсквамперфект

Плюсквамперфект утвараецца аднолькава для ўсіх дзеясловаў, шляхам злучэння дапаможнага дзеяслова **ha** (у форме прошлага часу — **hade**) і супіна сэнсавага дзеяслова. Напрыклад: **Jag hade hört** — Я чула.

(Правілы ўтварэння супіну глядзіце вышэй, у раздзеле «Перфект».)

Плюсквамперфект абазначае дзеянне, якое адбылося раней за якое-небудзь іншае дзеянне або раней за вызначаны момант у мінулым: **I fredags var Åsa trött, för hon hade jobbat hårt hela veckan.** — У пятніцу Оса была вельмі стомленай, бо яна шмат працавала ўвесь тыдзень.

Будучы час

Дзеянне **будучага часу** можа перадавацца рознымі шляхамі, у залежнасці ад характару будучага дзеяння і таго, як успрымаецца яго верагоднасць тым, хто гаворыць.

1) Будучае дзеянне можа ўтварацца шляхам злучэння дапаможнага дзеяслова **skola** (у форме **skall/ska**) і сэнсавага дзеяслова ў форме інфінітыва, напрыклад: **Maria ska söka jobb.** — Марыя будзе шукаць працу.

Будучае дзеянне, утворанае пры дапамозе **ska(II)**, часта выяўляе дадатковыя мадальныя адценні намеру ці абяцання: **Vi ska åka till Borås på söndag.** — У нядзелю мы паедзем у Бурас.

2) Дзеянне, якое ўтвараецца з дапамогаю мадальнага дзеяслова **tänker**, таксама ўказвае на намер і можа перакладацца на беларускую мову дзеясловам «збірацца»; напрыклад: **Jag tänker besöka teatern.** — Я збіраюся наведаць тэатр.

3) Калі будучае дзеянне ўтвараецца з дапамогаю дзеяслова **kommer**, яно нясе значэнне прагнозу, напрыклад: **Jag hoppas att de kommer att bli nöjda.** — Я спадзяюся, яны будуць задаволеныя.

Звярніце ўвагу на тое, што пасля дапаможнага дзеяслова **kommer** абавязкова ставіцца інфінітыўная часціца **att**, а пасля **ska(II)** ці **tänker** яе няма.

4) Будучае дзеянне таксама можа перадавацца дзеясловам у цяперашнім часе, калі на момант дзеяння ў будучым указвае адпаведная акалічнасць ці момант дзеяння зразумелы з кантэксту: **Eva flyttar till Lund på torsdag.** — Эва пераязджае ў Люнд у чацвер.

Будучы ў мінулым

Часавая форма **futurum preteritum** (будучы ў мінулым) утвараецца шляхам злучэння дапаможнага дзеяслова **skola** (у форме **skulle**) і інфінітыва сэнсавага дзеяслова, напрыклад: **Jag skulle träffa.** — Я сустрэну.

Будучы ў мінулым абазначае дзеянне, якое павінна адбыцца пасля нейкага моманту ці дзеяння ў мінулым: **I morse var Ulla nervös, för hon skulle ha ett test klockan tolv.** — Раніцай Ула нервалалася, бо яна павінна была пісаць тэст а 12-й.

Дапасаванне часоў

Дапасаванне часоў азначае, што мы пазбягаем пераходаў з адной часовай сістэмы ў другую. Калі ў галоўным сказе выкарыстоўваецца дзеяслоў у форме, якая належыць да адной часовай сістэмы, тады ў даданым сказе рэкамендуецца выкарыстоўваць тую ж часавую сістэму.

Выкарыстоўванне аднолькавых часоў у галоўным і даданым сказах паказвае на адначасовасць дзеянняў:

Jag läser tidningen, när jag äter frukost. — Я чытаю газету, калі снедаю.

När jag kom till Borås, ringde jag Peter. — Калі я прыехаў у Бурос, я патэлефанаваў Петэру.

Заўвага! У перакладзе на беларускую мову часы дзеясловаў не абавязкова будуць належаць да адной часавай сістэмы, напрыклад: **Pia sade att hon mådde illa (preteritum + preteritum).** — Пія сказала, што дрэнна сябе адчувае (прошлы час + цяперашні час).

Калі адно дзеянне адбываецца раней за другое, выкарыстоўваюцца розныя часы адной часавай сістэмы:

Vi diskuterar problemet, när Monika har kommit. — Мы абмяркуем праблему, калі прыйдзе Моніка.

Vi diskuterade problemet, när Monika hade kommit. — Мы абмеркавалі праблему, калі прыйшла Моніка.

Vi har bestämt att vi ska köpa en billig bil. — Мы вырашылі, што купім танную машыну.

Föräldrarna sade att de skulle bo kvar på landet. — Бацькі сказалі, што застануцца ў вёсцы.

Тым не менш пераход з адной часавай сістэмы ў другую магчымы. Дапаможную ролю тут адыгрывае акалічнасць часу, якая з'яўляецца паказальнікам такога пераходу.

Mårten säger att han läste grekiska på gymnasiet. — Мортан кажа, што вывучаў у гімназіі грэцкую мову.

Herman undrar om Ulla var på semestern förra året. — Герман цікавіцца, ці была Ула летась у адпачынку.

Мадальныя і дапаможныя дзеясловы

Мадальнымі называюцца такія дзеясловы, якія выяўляюць не дзеянне, а стаўленне да дзеяння з боку таго, хто гаворыць; напрыклад: Я магу (жадаю, павінен ...) штосьці зрабіць. Дзеяслоў (інфінітыў), які ідзе за мадальным дзеясловам, ужываецца звычайна без часціцы **att**, напрыклад: **Han kan läsa.** — Ён умее чытаць.

Ніжэй прыводзіцца спіс асноўных мадальных дзеясловаў з каментаром.

Мадальны дзеяслоў	Прыклад	Значэнне
Skola — skall (ska) / skulle / skolat	Eva ska åka till Luleå idag. — Эва паедзе сёння ў Лулеа. Du ska borsta tänderna innan du lägger dig. — Ты павінен пачысціць зубы, перш чым пойдзеш спаць. Man ska inte stjåla. — Красці нельга. Skulle du vilja hjälpa mig? — Не маглі б Вы мне дапамагчы?	Будучае дзеянне, план, намер. «Павінен»; парада, патрабаванне (мяккая форма), неабходнасць штосьці зрабіць. З адмоўнай часціцай — забарона. Ветлівая форма просьбы.
Måste (п. ч.) / måste (пр. час)	Jag måste stiga upp nu. — Мне трэба падымацца. Igår måste jag jobba över. — Учора я быў павінен затрымацца на працы. Ni måste vara tysta nu! — Змоўкніце зараз жа! Varför kommer de inte? Det måste ha hänt något. — Чаму яны не прыйшлі? Нешта, відаць, здарылася.	«Неабходна, павінен, абавязаны», выяўляе маральна-этычную неабходнасць штосьці зрабіць. Патрабаванне. Верагоднасць.

<p>Böra — bör / borde</p>	<p>Du bör läsa lite mer om du vill ha bra betyg. — Табе трэба больш займацца, калі ты хочаш атрымліваць добрыя адзнакі.</p> <p>Klockan bör vara tio nu. — Ужо, напэўна, дзесяць.</p> <p>Det borde du nog förstå! — Табе трэба было б гэта зразумець!</p>	<p>Парада.</p> <p>Верагоднасць.</p> <p>Форма прошлага часу выяўляе неабходнасць нерэалізаванага дзеяння.</p>
<p>Kunna — kan / kunde / kunnat</p>	<p>Jag kan simma 1000 meter. — Я магу праплыць 1000 метраў.</p> <p>Jag kunde inte ringa dig igår. — Я не магла табе ўчора патэлефанаваць.</p> <p>Kan jag hjälpa dig? — Я магу Вам дапамагчы?</p>	<p>Здольнасці, уменні.</p> <p>Магчымасць.</p> <p>Прапанова.</p>
<p>Vilja — vill / ville / velat</p>	<p>Jag vill gå hem nu. — Я хачу пайсці дамоў.</p>	<p>«Хацець, жадаць».</p>
<p>Få — får / fick / fått</p>	<p>Du får ta bilen idag! — Можаш узяць сёння машыну.</p> <p>Man får inte röka här. — Тут забаронена паліць.</p> <p>Igår hade jag glömt nyckeln, så jag fick sitta ute och vänta i två timmar. — Я забыў учора ключы і быў вымушаны прасядзець дзве гадзіны звонку.</p> <p>Får jag bjuda på en kopp kaffe? — Магу я пачаставаць Вас кавай?</p> <p>Få se, få veta, etc. — убачыць, даведацца (параўнайце: se — бачыць, veta — ведаць)</p>	<p>Дазвол.</p> <p>З адмоўнай часціцай — забарона.</p> <p>Вымушанасць.</p> <p>Магчымасць, ветлівая форма прапановы.</p> <p>З некаторымі дзеясловамі — закончанае трыванне.</p>

Lär (только ця-перашні час)	Den nya filmen lär vara mycket bra. — Кажуць, новы фільм вельмі неблагі. Det lär ingen tvivla. — Ніхто, пэўна, у гэтым не ўсумніцца.	Здагадка, заснаваная на інфармацыі з нейкай крыніцы. «Змякчальнае» сцвярджэнне.
Behöv/a -er, -te, -t	Vi behöver öva mycket på verben. — Нам трэба шмат працаваць над дзеясловамі. Mamma, behöver jag äta upp allt? — Мама, ці я павінен з'есці ўсё?	Неабходнасць. Патрабаванне, неабходнасць.
Ork/a -ar, -ade, -at	Jag orkar inte jobba mer nu. — Я больш не магу працаваць. Jag orkar inte se dig mer! — Я больш не магу цябе бачыць!	Фізічная ці псіхічная магчымасць нешта рабіць.

Дапаможныя дзеясловы

Дапаможны дзеяслоў	Прыклад	Значэнне
Låta -låter, låt, låtit	Jag låt honom låna min bil. — Я дазволіла яму ўзяць машыну.	Дазвол.
Bruk/a -ar, -ade, -at	Helena brukar stiga upp klockan sju. — Хелена падымаецца звычайна а 7-й.	Звычка.
Våg/a -ar, -ade, -at	Annika vågare starta en dansskol. — Аніка наважылася / рызыкнула адкрыць танцавальную школу.	Прыняцце рызыкаўнага рашэння.
Töras -törs, tordes, torts	Ni torde vända er till herr Berg. — Звярніцеся, мабыць, да спадара Берга.	Здагадка або ветлівае сцвярджэнне.
Börj/a -ar, -ade, -at	Vi börjar arbeta kl. 8. — Мы пачынаем працаваць а 8-й.	Пачынанне.
Slut/a -ar, -ade, -at	De slutar jobba efter kl. 17. — Яны сканчваюць працаваць пасля 17:00.	Заканчэнне.

Hinna — hin- ner, hann, hunnit	Jag hann inte ringa dig igår. — Я не паспела табе ўчора патэлефанаваць.	Своечасовасць выка- нання дзеяння.
Tänk/a -er, -te, -t	Vad tänker du göra imor- gon? — Што ты збіраешся рабіць заўтра?	Намер.
Försök/a -er, -te, -t	Jag försöker alltid komma i tid. — Я імкнуся заўсёды прыходзіць своечасова.	Імкненне.
Slippa — slip- per, slapp, sluppit	Du slipper diska idag. — Сён- ня табе не давядзецца мыць посуд.	Пазбяганне або адсут- насць неабходнасці нешта рабіць.
Råk/a -ar, -ade, -at	Jag råkade köra på en fågel. — Так здарылася, што я наехаў на птушку.	Выпадковы характар зробленага.
Hålla på — håller på, höll på, hållit på	Samhället höll på att för- ändras. — Грамадства знаходзілася ў працэсе змен.	Працягласць дзеяння.

Зваротныя і дэпанентныя дзеясловы

У шведскай мове існуе клас *зваротных дзеясловаў*. Гэтыя дзеясловы размеркаваныя па ўсіх чатырох відах змянення. У беларускай мове гэтыя дзеясловы з суфіксам **-ся (цца)**; напрыклад: падымацца, збіраюся, імкнецца.

Зваротныя дзеясловы заўсёды маюць пры сабе зваротную часціцу **sig** у інфінітыве і ў 3 асобе ці асабовы займеннік у аб'ектным склоне ў 1–2 асобах, напрыклад:

- tvätta sig** — мыцца;
jag tvättar mig — я мыюся,
du tvättar dig — ты мыешся,
han tvättar sig — ён мыецца.

Іншыя прыклады: **gifta sig** — жаніцца, **resa sig** — падымацца, **raka sig** — галіцца, **lära sig** — вучыцца.

У *дэпанентных дзеясловаў* усе формы заканчваюцца на **-s**. Іх нельга блытаць з іншымі дзеясловамі, у якіх **-s** можа быць паказчыкам залежнага стану. Вось як выглядаюць асноўныя формы гэтых дзеясловаў:

1 спр.: **lyckas / lyckas / lyckades / lyckats** (атрымоўвацца)

2 спр.: **trivas / trivs / trivdes / trivts** (ладзіць)

3 спр.: **brås (på)/ brås / bråddes / bråtts** (быць падобным)

4 спр.: **finnas / finns / fanns / funnits** (знаходзіцца)

У загадным ладзе **-s** далучаецца да асновы дзеяслова, напрыклад:
Норрас på det bästa! — Спадзявайся на лепшае!

Стан дзеяслова

У шведскай мове, як і ў беларускай, дзеяслоў можа мець форму **незалежнага і залежнага** стану. У сказах, дзе дзеянне накіраванае ад дзейніка, гэта значыць дзейнік з'яўляецца суб'ектам дзеяння, дзеяслоў стаіць у форме незалежнага стану:

Vi vill hyra ut vår lägenhet. — Мы хочам здаваць кватэру.

У сказах, дзе дзеянне накіраванае на дзейнік, гэта значыць дзейнік з'яўляецца аб'ектам дзеяння, дзеяслоў стаіць у форме залежнага стану:

Lägenheten uthyrs. — Кватэра здаецца.

У шведскай мове існуе некалькі фармальных тыпаў **залежнага стану**.

1. Флектыўны залежны стан утвараецца пры дапамозе флексіі **-s**, якая далучаецца да простых формаў незалежнага стану (да інфінітыва, цяперашняга і прошлага часу, да формы супіну). Пры гэтым у цяперашнім часе адсутнічае характэрнае **-r**, а для дзеясловаў 2-га спражэння можа знікаць **-e**. Напрыклад:

Jag frågar (я запытваю) — jag frågas (мяне запытваюць);
 jag anställer (я наймаю) — jag anställ(e)s (мяне наймаюць).

У дзеясловаў з асновай на **-s** канчатак цяперашняга часу залежнага стану заўсёды **-es**: **lyser** — **lyses**.

Выканаўца дзеяння ў сказе з залежным станам уводзіцца прыназоўнікам **av**:

«**Hamlet**» **skrevs av Shakespeare**. — «Гамлет» быў напісаны Шэкспірам.

Ніжэй прыводзяцца прыклады флектыўнага залежнага стану дзеясловаў чатырох спражэнняў:

Спражэнне	Інфінітыў	Цяп. час	Прошлы час	Супін	Пераклад
1	öppnas	öppnas	öppnades	öppnats	адчыняцца
2	införas	inför(e)s	infördes	införts	уводзіцца
	köpas	köp(e)s	köptes	köpts	купляцца
3	sys	sys	syddes	sytts	шыцца
4	stjälas	stjäl(e)s	stals	stulits	быць скрадзеным

2. Яшчэ адзін спосаб перадачы залежнага стану — выкарыстанне дапаможнага дзеяслова **bli** (рабіцца) у адпаведнай форме і дзеепрыметніка II, утворанага ад сэнсавага дзеяслова. Дзеяслоў **bli** паказвае на час дзеяння, а дзеепрыметнік II дапасуецца ў родзе і ліку да дзейніка: **Lampan ska bli tänd**. — Лампу трэба запаліць.

Значэнні залежнага стану, утворанага пры дапамозе дзеяслова **bli** і флексіі **-s**, збольшага супадаюць:

Bokhyllan gjordes av trä. Bokhyllan blev gjord av trä. — Паліца зробленая з дрэва.

Умоўны лад

Умоўны лад характарызуе дзеянне, якое перадаецца выказнікам, як пажаданае, немагчымае або нездзяйсняльнае. У беларускай мове з гэтай мэтай выкарыстоўваецца дзеяслоў у прошлым часе з часціцай **бы/б**; напрыклад: Я хацеў бы... Было б няблага... і г. д.

У шведскай мове ўмоўны лад утвараецца некалькімі спосабамі.

Простая форма ўмоўнага ладу ўтвараецца праз далучэнне **-е** да асновы дзеяслова. Трэба адзначыць, што гэтая форма ў сучаснай шведскай мове сустракаецца толькі ва ўстойлівых выразях са значэннем пажадання:

Gud välsigne dig! — Дабраславі цябе Бог!

Non leve! — Дабраславі яе! (Жыве!)

Складаная форма ўмоўнага ладу выкарыстоўваецца ў даданных сказах умовы ў так званых гіпатэтычных выпадках:

Om jag hade råd skulle jag resa till Japan. — Калі б у мяне былі сродкі (а ў мяне іх няма), я б паехаў у Японію (таму і не паеду).

Калі гіпатэтычная ўмова і вынік існуюць у цяперашні момант ці будуць мецца ў будучыні, для ўтварэння ўмоўнага ладу ў галоўным сказе выкарыстоўваецца мадалны дзеяслоў **skulle** і дзеяслоў у форме **прошлага часу** — ў даданым. (Раней існавала асобная форма для ўмоўнага ладу, але да нашага часу дайшоў фактычна толькі дзеяслоў **vore**.) Напрыклад:

Om han inte rökte skulle han inte hosta varje morgon. — Калі б ён не паліў, не кашляў бы кожную раніцу.

Om jag inte vore sjuk, skulle jag kunna gå på festen. — Калі б я не хварэла, я магла б пайсці на фэст.

Калі гіпатэтычная ўмова і вынік меліся ў мінулым, для ўтварэння ўмоўнага ладу выкарыстоўваецца **skulle + ha + супін** у галоўным сказе, а ў даданым — дзеяслоў у форме **плюсквамперфект (hade + супін)**. У адрозненне ад плюсквамперфекта, умоўны лад паказвае на падзею, якая прайшла, але *неабавязкова панярэднічала* якой-небудзь іншай падзеі або моманту ў мінулым. Напрыклад:

Om jag hade haft de här pengarna förra veckan skulle jag ha köpt en ny dator. — Калі б у мяне гэтыя грошы былі на мінулым тыдні, я купіў бы новы кампутар.

Акрамя нерэальнага дзеяння, умоўны лад можа перадаваць шэраг іншых мадальных значэнняў:

1) У канструкцыі з дзеясловам **önska** ў галоўным сказе перадае пажаданае дзеянне:

Jag önskade att det skulle ske. — Я хацеў бы, каб гэта здарылася.

2) Умоўнае са **skulle** выяўляе таксама ветлівую просьбу, сцвярджэнне або экспрэсіўны выраз, напрыклад:

Jag skulle vilja ha en kopp kaffe. — Я хацела б выпіць кубак кавы.

Hur skulle jag ha kunnat drömma om det! — Як жа я мог аб гэтым марыць!

НАЗОЎНІК

Назоўнік — гэта самастойная і змяняльная часціна мовы, якая непасрэдна называе прадмет, паняцце, асобу ці істоту, апрадмечаную дзейнасць або апрадмечаную якасць.

Назоўнікі ў шведскай мове маюць два роды — агульны і сярэдні. Да агульнага роду адносяцца каля 80% усіх шведскіх назоўнікаў.

Артыкль

Назоўнікі ўжываюцца з артыклем, які з'яўляецца паказчыкам роду, ліку, а таксама ўжывання назоўніка ў кантэксте ў абагуленым ці канкрэтным сэнсе. Неазначальны артыкль для агульнага роду — **en**, а для ніякага роду — **ett**; напрыклад: **en hund** — сабака, **en penna** — аловак, **ett barn** — дзіця, **ett dygn** — суткі.

Азначальны артыкль у шведскай мове выкарыстоўваецца не так, як у большасці іншых еўрапейскіх моў. Ён далучаецца да канца назоўніка ў выглядзе *суфікса*. Гэта адбываецца па схеме: назоўнік + неазначальны артыкль **-en/-et**; напрыклад: **hund + en = hunden**; **barn + et = barnet**.

Калі назоўнік заканчваецца на зычны, то азначальны артыкль агульнага роду мае форму **-en** (*hunden*), але пасля галоснага або **-el**, **-er** гэтая форма скарачаецца да **-n** (*villan, spegeln, systern*). Аналагічна, азначальны артыкль ніякага роду з назоўнікамі на зычны мае выгляд **-et**, а з назоўнікамі на ненаціскны галосны скарачаецца да **-t**; напрыклад: **barn — barnet, äpple — äppet**.

Азначальны артыкль у множным ліку назоўнікаў агульнага роду — **-na** (*dagarna*), а ніякага роду — **-na** (*partierna*), **-a** (*äpplena*), **-en** (*husen*). Як відаць з прыкладаў, азначальны артыкль у назоўнікаў у множным ліку далучаецца да канца слова і мае чатыры формы. Гэта звязана са складаным утварэннем множнага ліку шведскіх назоўнікаў. Таму варта ўдакладняць тое, якім чынам утвараецца множны лік, у слоўніках.

Калі ў назоўніка з азначальным артыклем ёсць асобнае значэнне, то перад імі ўжываецца яшчэ адзін від артыкля — ненаціскны прэпазітыўны артыкль. Ён мае наступныя формы: **den** (адз. л., агул. род), **det** (адз. л., ніякі род), **de** (мн. л.). Напрыклад: **den vackra flickan** — прыгожая дзяўчына, **det vackra rummet** — прыгожы пакой, **de vackra flickorna / rummen** — прыгожыя дзяўчыны / пакоі.

Варта запомніць, што **det** вымаўляецца як [дэ:], а **de** — як [дом].

Ужыванне артыкляў

Асноўныя адрозненні ва ўжыванні неазначальнага і азначальнага артыкляў паказаны ў наступных прыкладах:

1. **Jag har en penna.** — У мяне ёсць аловак.
2. **Pennan är ny.** — (Гэты) аловак — новы.
3. **Han är bäst i världen.** — Ён — самы лепшы на свеце.
4. **Lars har ont i magen.** — У Ларса баліць живот.

Гэта значыць, што неазначальны артыкль ужываецца, калі назоўнік у адзіночным ліку абазначае нейкі прадмет з шэрагу аднаатыпных, што раней не згадваўся (1). Азначальны артыкль ужываецца, калі назоўнік абазначае прадмет, які ўжо згадваўся раней (2), агульнавядомы (3) або адзіна магчымы ў дадзеным кантэксце (4).

Прэдыкатыўны назоўнік, які называе клас прадметаў, куды ўваходзіць і дзейнік, ужываецца, як правіла, з неазначальным артыклем (1). Калі прэдыкатыўны назоўнік дае сацыяльную характарыстыку асобы (паказвае прафесію, нацыянальнасць і г. д.) і не суправаджаецца прыметнікам, то ён ужываецца без артыкля (2, 3). Калі, аднак, такі назоўнік ужываецца з прыметнікам або служыць для якаснай характарыстыкі чалавека, то неабходны неазначальны артыкль (4, 5).

1. **Katten är ett husdjur.** — Кошка — хатняя жывёла.
2. **Kajsa är polis.** — Кайса — паліцэйская.
3. **Han är vitrysk.** — Ён беларус.
4. **Peter är en bra läkare.** — Петэр добры доктар.
5. **Hanna är ett barn.** — Ганна — дзіця (сваім характарам).

Назвы рэчываў ужываюцца без неазначальнага артыкля:

- Jag dricker kaffe utan socker.** — Я п'ю каву без цукару.
Hon äter inte kött. — Яна не есць мяса.

Уласныя імёны ўжываюцца, як правіла, без артыкля.

Неазначальны артыкль выкарыстоўваецца, калі ўласнае імя выступае як намінальнае: **Detta är en Sjagal.** — Гэта Шагал (пра карціну).

Абстрактныя назоўнікі часта ўжываюцца без артыкля:

Alla lyssnar med intresse. — Усё слухаюць з цікавасцю.

Han talar alltid sanning. — Ён заўсёды кажа праўду.

Артыклі не ўжываюцца таксама ў наступных выпадках:

1. Пры называнні моў (без слова **språk** — мова) у спалучэнні з некаторымі дзеясловамі:

Talar du polska? — Ты размаўляеш па-польску?

Han skriver god franska. — Ён піша на добрай французскай мове.

Vad heter det på kinesiska? — Як гэта будзе па-кітайску?

2. Пры словах, якія пазначаюць сваякоў тых людзей, што ўдзельнічаюць у дыялогу:

Mor är inte hemma. — Маці няма дома.

3. Пры назоўніках у шэрагу дзеяслоўных канструкцый; напрыклад, пры назоўніках, якія называюць сродкі руху, прылады працы і г. д.:

Åka bil, tåg, tunnelbana — ехаць на машыне, на цягніку, на метро;

Ta taxi, buss — паехаць на таксі, на аўтобусе;

Spela piano, gitarr — іграць на раялі, на гітары.

4. У шматлікіх устойлівых словазлучэннях:

Arbeta dag och natt — працаваць дзень і ноч;

Gå på bio — хадзіць у кіно.

Змяненне па ліках

Утварэнне множнага ліку шведскіх назоўнікаў — адна з самых складаных тэм. У залежнасці ад канчатка адзіночнага ліку і артыкля, большасць назоўнікаў мае наступныя канчаткі ў множным ліку:

	Адзіночны лік, неазнач. форма	Адзіночны лік, азнач. форма	Множны лік, неазнач. форма	Множны лік, азнач. форма
Назоўнікі агульнага роду на -a	en penna en blomma	pennan blomman	pennor blommor	pennorna blommorna
А) Аднаскладовыя назоўнікі агульнага роду (шмат)	en kung en väg	kungen vägen	kungar vägar	kungarna vägarna
Б) Двухскладовыя назоўнікі агульнага роду на -el, -er, -e	en pojke en syster en nyckel	pojken system nyckeln	pojkar systrar nycklar	pojkarne systerna nycklarna
А) Аднаскладовыя назоўнікі агульнага роду; часам адбываецца змена галоснага ў корані	en gäst en stad en hand	gästen staden handen	gäster städer händer	gästerna städerna händerna
Б) Шматскладовыя назоўнікі агульнага роду з націскам на апошнім складзе	en garderob en apparat	garderoben apparaten	garderober apparater	garderoberna apparaterna
В) Назоўнікі ніякага роду на націскны галосны	ett parti	partiet	partier	partierna
Назоўнікі ніякага роду на ненаціскны галосны	ett äpple ett ämne	äpplet ämnet	äpplen ämnena	äpplena ämnena
А) Назоўнікі ніякага роду на зычны	ett hus ett barn	huset barnet	hus barn	husen barnen
Б) Назоўнікі агул. роду на -are, -er	en fiskare en historiker	fiskaren historikern	fiskare historiker	fiskarna historikerna

Шэраг назоўнікаў не ўваходзіць ні ў адзін з гэтых пяці класаў; напрыклад: **öga** — **ögon** (вочы), **öra** — **öron** (вушы).

Скланенне назоўнікаў

Шведскі назоўнік мае два склони — агульны і родны. У агульным склоне, які адпавядае беларускім назоўнаму, давальнаму і вінавальнаму склонам, стаяць дзейнікі, дадаткі і прэдыкатывы. Напрыклад: **Varuhuset arbetar varje dag.** — Універмаг працуе кожны дзень.

Родны склон утвараецца пры дапамозе флексіі **-s**, якая далучаецца да канца слова ў агульным склоне. Калі слова заканчваецца на **-s**, **-z**, **-sch**, **-x**, тады **-s** не ставіцца; напрыклад: **Stockholms universitet** — Стакгольмскі ўніверсітэт, **Max idé** — Максава ідэя.

Назоўнік у родным склоне часта ўжываецца як азначэнне да іншага назоўніка, якое ідзе за ім і ўжываецца без артыкля.

Шэраг скандынаўскіх геаграфічных назваў на галосны не мае асобнай формы для роднага склона; напрыклад: **Uppsala universitet.** — Упсальскі ўніверсітэт.

ПРЫМЕТНІК

Прыметнік — змяняльная частка мовы, якая звычайна дае азначэнне назоўніку ці займенніку і характарызуе іх якасць або ўласцівасць. Усе шведскія прыметнікі, як і назоўнікі, маюць азначальную і неазначальную формы, а таксама формы адзіночнага і множнага ліку.

Формы прыметнікаў

Прыметнікі ў **неазначальнай** форме ўжываюцца як азначэнні або ў якасці іменнай часткі выказніка. Яны маюць такія формы:

адзіночны лік, агульны род	адзіночны лік, ніякі род	множны лік
fin snäll	fint snällt	fina snälla

У прэдыкатыўнай пазіцыі (гэта значыць у функцыі іменнай часткі выказніка) прыметнік выкарыстоўваецца толькі ў неазначальнай форме. Часцей за ўсё прыметнік у прэдыкатыўнай пазіцыі будзе стаяць пасля наступных дзеясловаў:

Vara — быць

Bli — рабіцца

Se...ut — выглядаць

Känna sig — адчуваць сябе

Verka — падавацца

Ulf är snäll. De var snälla.

Maria blev sjuk. De blev sjuka igår.

Hon ser pigg ut! De såg pigga ut.

Jag känner mig glad. Vi känner oss glada nu.

Den här boken verkar rolig!

Detta program verkar roligt.

Прыметнік у **азначальнай** форме мае канчатак **-a** і выкарыстоўваецца як азначэнне ў наступных выпадках:

1) калі перад назоўнікам стаіць азначальны артыкль: den **fina** klänningen — (гэтая) прыгожая сукенка;

2) калі перад прыметнікам стаіць займеннік або назоўнік у родным склоне: Stefans **gamla** bil — старая машына Стэфана;

3) пры звароце: **Kära** vän! — Дарагі сябра!

Звярніце ўвагу на тое, што ў кніжным стылі перад назоўнікамі мужчынскага полу замест канчатка **-a** выкарыстоўваецца канчатак **-e**:

Bäste Herr Johansson! — Шаноўны спадар Юхансан!

Hennes lille son — яе маленькі сын.

Такім чынам, прыметнік у азначальнай форме не адлюстроўвае ні роду, ні ліку назоўніка. У словазлучэннях з ім часта ўжываецца азначальны прэпазітыўны артыкль; напрыклад: **det stora huset** — вялікі дом.

Прыметнікі з адмысловымі правіламі правапісу

	Адзіночны лік, агульны род, азнач. форма	Адзіночны лік, ніякі род, азнач. форма	Множны лік неазн. форма / азнач. форма	Іншыя прыклады
Прыметнікі на -al, -el, -en, -er	gammal enkel ledsen vacker	gammalt enkelt ledset vackert	gamla enkla ledsna vackra	ilsken, säker, dubbel, öppen, mogen, nyfiken, mager, nykter
Прыметнікі на -m, -n з кароткім каранёвым галосным	dum tom allmän	dumt tomt allmänt	dumma tomma allmänna	öm, ljum, stum, grym, ensam, långsam
Прыметнікі на падвоены -n	sann	sant	sanna	tunn, grann, noggrann
Прыметнікі на доўгі галосны	fri blå	fritt blått	fria blåa	grå, ny, slö, rå, kry
Прыметнікі з доўгім каранёвым галосным на -d / -t	het glad god	hett glatt gott	heta glada goda	våt, blöt, söt, vit, tät, bred, sned, vid, spröd
Прыметнікі з кароткім каранёвым галосным на -d / -t	vild trött svart	vilt trött svart	vilda trötta svarta	kort, elegant, stolt, intressant, tyst, hård, ond
Часта ўжывальнае слова liten	liten	litet	små (мн. лік) lilla (азн. ф.)	

Ступені параўнання

У шведскай мове, як і ў беларускай, якасныя прыметнікі могуць утвараць вышэйшую і найвышэйшую ступені параўнання.

Вышэйшая ступень можа ўтварацца пры дапамозе суфікса **-are**, які далучаецца да зыходнай формы прыметніка (гэта значыць да неазначальнай формы адзіночнага ліку агульнага роду). Такія прыметнікі ў вышэйшай ступені не змяняюцца.

Найвышэйшая ступень у большасці выпадкаў утвараецца пры дапамозе суфікса **-ast**, які далучаецца да зыходнай формы прыметніка. Прыметнікі ў найвышэйшай ступені змяняюцца толькі ў азначальнай форме.

Зыходная форма	Вышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень	Азначальная форма найвыш. ступені
rolig snygg, etc.	roligare snyggare	roligast snyggast	roligaste snyggaste
enk/-el nyfik/-en vack/-er	enklare nyfiknare vackrare	enklast nyfiknast vackrast	enklaste nyfiknaste vackraste

Звярніце ўвагу на тое, што азначальная форма найвышэйшай ступені параўнання ўтвараецца пры дапамозе канчатка **-e**.

Прыметнікі на **-el**, **-en** і **-er** губляюць **-e** пры ўтварэнні ступеняў параўнання.

Вышэйшая ступень можа таксама ўтварацца пры дапамозе прыслоўя **mer(a)** (больш) плюс прыметнік у зыходнай форме, а **найвышэйшая** — прыслоўя **mest** (больш за ўсё). З прыслоўямі **mera** і **mest** утвараюць ступені параўнання толькі прыметнікі (і дзеепрыметнікі) на **-a**, **-ad**, **-e**, **-isk**, **-s**:

Зыходная форма	Вышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень
praktisk, -t, -a	mer praktisk, -t, -a	mest praktisk, -t, -a
kän/-d, -t, -da	mer kän/-d, -t, -da	mest kän/-d, -t, -da
läst, -t, -a	mer läst, -t, -a	mest läst, -t, -a
förstående	mer förstående	mest förstående

Звярніце ўвагу на тое, што прыметнікі, якія стаяць пасля прыслоўяў **mera** і **mest**, будуць змяняцца па ліках і родах, а таксама мець азначальную ці неазначальную форму.

Некаторыя з часта ўжывальных прыметнікаў маюць рознага роду адхіленні ад правіла пры ўтварэнні ступеняў параўнання. Суфіксы, з дапамогаю якіх утвараюцца вышэйшая і найвышэйшая ступень, — **-re** і **-st**, адпаведна.

У адной групы прыметнікаў адбываецца змена галоснага ў корані:

Зыходная форма	Вышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень, азнач. форма
hög (высокі)	högre	högst	högsta
ung (малады)	yngre	yngst	yngsta
tung (цяжкі)	tyngre	tyngst	tyngsta
låg (нізкі)	lägre	lägst	lägsta
lång (доўгі)	längre	längst	längsta
stor (вялікі)	större	störst	största
grov (грубы)	grövre	grövst	grövsta

Ёсць таксама група прыметнікаў, дзе формы ўтвараюцца пры дапамозе іншых слоў:

Зыходная форма	Вышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень	Найвышэйшая ступень, азнач. форма
gammal	äldre	äldst	äldsta
liten	mindre	minst	minsta
bra	bättre	bäst	bästa
dålig	sämre / värre	sämst / värst	sämsta / värsta
många	fler(a)	flest	flesta
mycket	mer(a)	mest	mesta

Для няправільных прыметнікаў азначальная форма найвышэйшай ступені параўнання ўтвараецца з дапамогаю канчатка **-a**, у адрозненне ад правільных, дзе будзе канчатак **-e**.

Параўнаць якасці можна таксама пры дапамозе прыслоўяў **mindre** (менш) і **minst** (найменш):

mindre intressant — менш цікавы,

minst intressant — найменш цікавы.

Пры параўнанні якасцей часта выкарыстоўваецца слова **än** (чым, за):

Han är 2 år yngre än brodern. — Ён на 2 гады маладзейшы за свайго брата.

Можна параўнаць дзве рэчы/асобы, указаўшы на іх аднолькавыя характарыстыкі, пры дапамозе канструкцыі «**lika** + прыметнік + **som...**» ці «**lika** + прыметнік у множным ліку»:

Trädet är lika högt som huset. — Дрэва такое ж высокае, як і дом.

Trädet och huset är lika höga. — Дрэва і дом аднолькава высокія.

Прыметнік у спалучэнні з назоўнікам

Калі прыметнік выкарыстоўваецца ў якасці азначэння, ён можа ўжывацца як у неазначальнай, так і ў азначальнай форме, і гэта не заўсёды адпавядае форме назоўніка, а можа таксама залежаць ад іншых чыннікаў. Ніжэй даюцца асноўныя варыянты спалучэнняў прыметнікаў з назоўнікамі.

А) Неазначальная форма + неазначальная форма

en fin bil	ett fint hus	Många fina bilar, hus
någon fin bil	något fint hus	några fina bilar, hus
ingen fin bil	inget fint hus	inga fina bilar, hus
annan fin bil	annat fint hus	andra fina bilar, hus
varje fin bil	varje fint hus	—
vilken fin bil	vilket fint hus	vilka fina bilar, hus
sådan fin bil	sådant fint hus	sådana fina bilar, hus

Б) Азначальная форма + азначальная форма

den fina bilen	det fina huset	de fina bilarna, husen
den här/där fina bilen	det här/där fina huset	de här/där fina bilarna, husen

В) Азначальная форма + неазначальная форма

min fina bil	mitt fina hus	mina fina bilar, hus
Evas fina bil	Evas fina hus	Evas fina bilar, hus
denna fina bil	detta fina hus	dessa fina bilar, hus
samma fina bil	samma fina hus	samma fina bilar, hus
nästa fina bil	nästa fina hus	—
följande fina bil	följande fina hus	följande fina bilar, hus

ДЗЕЕПРЫМЕТНІК

У шведскай мове існуюць два тыпы дзеепрыметніка — дзеепрыметнік I і дзеепрыметнік II.

(Пра функцыі, якія можа выконваць дзеепрыметнік, глядзіце вышэй, у раздзеле «Выкарыстанне формаў дзеяслова»).

Дзеепрыметнік I

Дзеепрыметнік I утвараецца пры дапамозе суфікса **-ande/-ende**, які далучаецца да асновы дзеяслова. Дзеясловы, аснова якіх заканчваецца на націскны галосны, утвараюць форму дзеепрыметніка I пры дапамозе суфікса **-ende**, а астатнія дзеясловы — пры дапамозе суфікса **-ande**. Напрыклад: **att tro — troende, att stå — stående, att hänga — hängande, att sjunga — sjungande**.

Дзеепрыметнік I, які выконвае функцыю азначэння, у адрозненне ад прыметніка і дзеепрыметніка II, не змяняецца. Толькі ў выпадку, калі дзеепрыметнік I прымае субстантызаваную форму, ён атрымлівае здольнасць змяняцца па ліках і ўтвараць азначальную форму. Напрыклад: **ett meddelande — meddelandet — (två) meddelanden — meddelandena, en studerande — studeranden — (två) studerande — studerandena**

Такім чынам, калі субстантызаваны дзеепрыметнік прымае форму назоўніка ніякага роду (гэта значыць мае артыкль **ett**), ён змяняецца, як назоўнік ніякага роду на ненаціскны галосны (4-ы тып скланення). Калі ж дзеепрыметнік прымае форму назоўніка агульнага роду (артыкль **en**), змяняцца па ліках ён не будзе, але можа паказваць на азначальнасць.

Дзеепрыметнік I мае значэнне незалежнага стану, пры гэтым ён выяўляе значэнне адначасовасці, гэта значыць, абазначае дзеянне, адначасовае з дзеяннем выказніка ў сказе. Напрыклад: **Anders såg grubblande ut.** — Андэрс выглядаў задуменна. (Ён задумаўся ў той момант.)

Дзеепрыметнік II

Дзеепрыметнік II утвараецца ад асновы дзеяслова, а ў выпадку наяўнасці ў дзеяслова некалькіх асноў (напрыклад у дзеясловаў 4 спражэння, дзе адбываецца змена галоснага ў корані), ад той жа асновы, ад якой утвараецца **Preteritum**. У слабых дзеясловаў (1–3 спр.) да асновы далучаецца адзін з варыянтаў суфікса **-d/-t/-dd**, а ў моцных дзеясловаў (4 спр.) да асновы далучаецца суфікс **-en**. Суфікс **-d** далучаецца да асноў на ненаціскны **-a**, звонкі зычны і санант, суфікс **-t** — да асноў на глухі зычны, суфікс **-dd** — да асноў на націскны галосны. У дзеясловаў 4 спражэння, пры ўтварэнні формы дзеепрыметніка II, часта змяняецца каранёвы галосны.

1 спр.: **lagad**

2 спр.: **beställd** (аснова на звонкі ці санант)

kokt (аснова на глухі зычны)

3 спр.: **sydd**

4 спр.: **stulen**

Пры ўтварэнні дзеепрыметніка II ад дзеясловаў, якія маюць пры сабе часціцы, гэтая часціца выносіцца наперад і становіцца прэфіксам; напрыклад: **Tyska om — omtyckt**.

Дзеепрыметнік II змяняецца, як звычайны прыметнік, адзінае, што дзеепрыметнік II, утвораны ад дзеясловаў 1 спражэння, мае ў форме множнага ліку і ў азначальнай форме канчатак **-e**, замест характэрнага **-a**.

Спражэнне Прыклад	Незначальная форма	Азначальная форма
1 спр.: Lasta — грузіць	Bussen är lastad. Tåget är lastat. Bilarna är lastade.	Den lastade bussen. Det lastade tåget. De lastade bilarna.
2 спр., аснова на звонкі ці санант: Stänga — зачыняць	Affären är stängd. Huset är stängt. Dörrarna är stängda.	Den stängda affären. Det stängda huset. De stängda dörrarna.

2 спр., аснова на глухі зычны: Köpa — купляць	Bilen är köpt. Huset är köpt. Böckerna är köpta.	Den köpta bilen. Det köpta huset. De köpta böckerna.
3 спр.: Bebo — насяляць	Stugan är bebodd. Huset är bebott. Husen är bebodda.	Den bebodda stugan. Det bebodda huset. De bebodda husen.
4 спр.: Skriva — пісаць	Boken är skriven. Brevet är skrivet. Breven är skrivna.	Den skrivna boken. Det skrivna brevet. De skrivna breven.

ЗАЙМЕННІК

Займеннік — гэта часціна мовы, што мае больш агульнае, менш абмежаванае значэнне, замяняе ў сказе імя або прыслоўе і адказвае на пытанне той часціны мовы, якую замяняе. Шведскія займеннікі можна падзяліць на асабовыя, указальныя, пыталныя/адносныя, адмоўныя, зваротныя, прыналежныя і незначальныя.

Асабовыя займеннікі

Я — jag	Мы — vi
Ты — du	Вы — ni
Ён — han Яна — hon Яно — den, det	Яны — de

Як відаць з табліцы, у 3-й асобе адзіночнага ліку маюцца чатыры займеннікі. Займеннікі **han/hon** паказваюць на асобы паводле іх *полу*, а не *граматычнага роду*. Займеннікі **den/det** паказваюць на прадметы, паняцці і на жывёл без уліку іх *полу* і замяшчаюць назоўнікі агульнага і ніякага родаў. Займеннік **det** вымаўляецца як [дэ:], а **de** — як [дом].

Шведскія асабовыя займеннікі маюць форму суб'ектнага (або назоўнага) склона, формы якога былі пададзеныя вышэй, і форму аб'ектнага склона (ён адпавядае беларускаму давальнаму і вінавальнаму склону), у якой ужываецца дадатак. Аб'ектны склон асабістых займеннікаў (напрыклад: мяне, мне, цябе, табе і г. д.) выглядае так:

Jag — mig [мэй]	Vi — oss
Du — dig [дэй]	Ni — er
Han — honom Hon — henne Den — den Det — det [дэ:]	De — dem [дом]

Прыналежныя займеннікі

Jag — min, mitt, mina*	Vi — vår, vårt, våra
Du — din, ditt, dina	Ni — er, ert, era
Han — hans Hon — hennes Det, den — dess	De — deras

У 3-й асобе адзіночнага і множнага ліку ўжываюцца таксама прыналежныя займеннікі **sin/sitt/sina** (свой), якія паказваюць на прыналежнасць асобе, што выконвае ў сказе функцыю дзейніка: **Peter älskar sin fru.** — Петэр кахае сваю жонку.

Параўнайце з наступным сказам: **Peter älskar hans fru.** — Петэр кахае ягоную жонку (жонку кагосьці іншага).

* Формы прыналежных займеннікаў даюцца ў наступным парадку: адзіночны лік агульнага і ніякага роду, множны лік.

Зваротныя займеннікі

Jag — mig Jag tvättar mig. — Я мыюся.	Vi — oss Vi tvättar oss. — Мы моемся.
Du — dig Du tvättar dig. — Ты моешься.	Ni — er Ni tvättar er. — Вы моеетесь.
Han — sig Hon — sig Den, det — sig	De — sig De tvättar sig. — Яны мыюцца.

Звярніце ўвагу на тое, што ў асабовых займеннікаў 3-й асобы маецца асаблівая зваротная форма **sig** [сэй]. Яна выкарыстоўваецца, калі суб'ект і аб'ект дзеяння супадаюць: **Hon tvättar sig.** — Яна маецца.

Параўнайце: **Hon tvättar henne.** — Яна мае яе.

Указальныя займеннікі

Да асноўных указальных займеннікаў адносяцца **den, det** (гэты, той) і **de** (гэтыя, тыя).

Займеннікі **den här** ((вось) гэты), **den där** (той), **denna** (гэты) маюць наступныя формы:

Den här (адз. л., аг. род), **det här** (адз. л., н. род), **de här** (мн. л.)

Den där (адз. л., аг. род), **det där** (адз. л., н. род), **de där** (мн. л.)

Denna (адз. л., аг. род), **detta** (адз. л., н. род), **dessa** (мн. л.).

Пытальныя/адносныя займеннікі

Vem? — *хто?*; *каму?*; *каго?*, ужываецца толькі ў адзіночным ліку, а ў множным — **vilka?**

Vems? — *чый?*

Vad? — *што?*; *які?*; *чаго?*

Vem som — *хто*, **vad som** — *што* — гэта дзейнікі ва ўскосных пытаннях:

Jag vet inte, vad som har hänt. — Я не ведаю, што здарылася.

Vilken?/vilket?/vilka? — *які?; якія?*, скланяецца як прыметнік.

Hurdan?/hurdant?/hurdana? — *які?; якія?* (пра якасць або ўласцівасці чаго-небудзь), скланяецца як прыметнік.

Vad för? — *што за...?; які?* (**Vad går du för en kurs?** — На якія курсы ты ходзіш?)

Незначальныя займеннікі

Man — незначальна-асабовы займеннік, які ўжываецца як дзейнік у 3-й асобе адзіночнага ліку.

Man läser tyska i skolan. — У школе вывучаюць нямецкую мову.

Незначальны займеннік **någon/något/några** ў функцыі дзейніка перакладаецца як *нехта, хтосьці*, а ў функцыі азначэння — як *нейкі, пэўны, некаторы*.

Några — *некалькі*, ужываецца, калі гаворка ідзе больш, чым аб двух прадметах.

Någonting — *нешта*.

Var/vart, varenda/vartenda, var och en/ett, varje — *кожны*, усе яны ўжываюцца *толькі ў адзіночным ліку*.

Varannan — *кожны другі*.

Sådan/sådant/sådana — *такі*, можа скланяцца як прыметнік.

Dylik/dylikt/dylika — *падобны*, можа скланяцца як прыметнік.

Själv — *сам*, ужываецца для ўзмацнення.

All/allt/alla — *увесь, усё, усе*.

Hela — *увесь*, напрыклад: **hela dagen** — *увесь дзень*.

Allting — *усё*.

Vem som helst — *хто заўгодна*.

Vad som helst — *што заўгодна*.

Vilken som helst — *які заўгодна*.

Båda, bägge — *абодва*.

Flera — *шматлікія, некалькі*.

Få — *нешматлікія*.

Annan/annat/andra, (den, det, de) andra — *іншы, іншыя*.

Адмоўныя займеннікі

Ingen/inget/inga — *ніякі*.

Inte någon — *ніякі*.

Ingenting — *нішто, нічога*.

Адносны займеннік *som*

Адносны займеннік **som** (які) уводзіць даданы азначальны сказ.

Hon har en dotter som heter Eva-Lena. — У яе ёсць дачка, якую завуць Эва-Лена.

ПРЫСЛОЎЕ

Прыслоўе — незмяняльная часціна мовы, якая ўказвае на час, месца, спосаб дзеяння або на акалічнасці, пры якіх гэтае дзеянне адбываецца.

У сказе прыслоўі функцыянуюць як акалічнасці ці азначэнні, а паводле свайго значэння могуць удакладняць характар дзеяслоўнага дзеяння (1), уласціваць, пазначаную прыметнікам (2) або якой-небудзь іншай акалічнасцю (3), а таксама служыць азначэннем да назоўніка (4) або ставіцца да ўсяго выказвання (5). Напрыклад:

1. **Prata högre!** — Гавары гучней!

2. **Det är en väldigt intressant film.** — Гэта надзвычай цікавы фільм.

3. **Han sprang mycket fort.** — Ён бегае вельмі хутка.

4. **Dagen därpå reste han.** — Назаўтра ён з'ехаў.

5. **Tyvärr har hon inga barn.** — На жаль, у яе няма дзяцей.

Групы прыслоўяў паводле іх значэнняў

I. Прыслоўі месца. Яны паказваюць, дзе адбываецца дзеянне: **hemma** — дома, **nära** — блізка, **här** — тут. У гэтай групе вылучаюцца тры падгрупы суадносных прыслоўяў.

1. Прыслоўі, якія абазначаюць месцазнаходжанне: **där** — там; **här** — тут; **var** — дзе; **borta** — у іншым месцы, далёка; **inne** — усярэдзіне, унутры; **ute** — звонку; **nere** — унізе; **uppe** — наверх; **hemma** — дома.

2. Прыслоўі, якія абазначаюць месца, да якога скіраваны рух: **dit** — туды; **hit** — сюды; **vart** — куды; **bort** — прэч, у іншае месца; **in** — унутр; **ut** — вонкі, прэч; **ner/ned** — уніз, долу; **upp** — уверх, угару; **hem** — дадому.

3. Прыслоўі, якія абазначаюць адпраўны пункт руху: **därifrån** — адтуль; **härifrån** — адсюль, адгэтуль; **varifrån** — адкуль; **bortifrån** — сюды (з іншага месца); **inifrån** — знутры; **utifrån** — звонку; **nerifrån** — знізу; **upifrån** — зверху; **hemifrån** — з дому.

II. Прыслоўі часу. Яны лакалізуюць, з той або іншай ступенню канкрэтнасці, падзеі ў часе: **sent** — позна; **förr/förut** — раней; **nu/numera** — цяпер; **då** — тады; **idag** — сёння; **i vintras** — мінулай зімою і інш.

Сюды ўваходзяць прыслоўі, якія паказваюць на паўтаральнасць падзеі: **ofta** — часта; **sällan** — рэдка; **ibland** — часам, сяды-тады; а таксама на сталую наяўнасць альбо адсутнасць: **alltid** — заўсёды, **aldrig** — ніколі.

III. Прыслоўі спосабу дзеяння (якасныя прыслоўі): **bra** — добра; **annorlunda** — іншым чынам; **hastigt** — спешна; **högt** — гучна; **långsamt** — павольна; **sakta** — няспешна, павольна і інш.

IV. Прыслоўі колькасці і ступені: **mycket** — вельмі; **lite(t)** — трохі; **ganska** — досыць; **särskilt** — асабліва; **väldigt** — надзвычай; **nästan** — амаль і інш.

Ступені параўнання

Шэраг прыслоўяў месца, часу і спосабу дзеяння ўтвараюць ступені параўнання — вышэйшую і найвышэйшую.

1. У прыслоўяў, якія ўтвораны ад прыметнікаў з дапамогай суфікса **-t**, ступені параўнання тыя самыя (паводле формы), што і ў адпаведных прыметнікаў. Вышэйшая ступень утвараецца пры дапамозе суфікса **-are/-re**, а найвышэйшая — пры дапамозе суфікса **-ast/-st**. Напрыклад: **vackert** (прыгожа) — **vackrare** — **vackrast, lågt** (ціха) — **lägre** — **lägst**.

У прыслоўяў **fjärran** (далёка) і **nära** (блізка) суфіксы ступеняў параўнання пашыраныя з дапамогай зычнага **-m-**. Нарыклад: **fjärran** — **fjärmare** — **fjärmast, nära** — **närmare** — **närmast**.

2. У некаторых прыслоўяў ступені параўнання ўтвараюцца ад іншых каранёў: **bra/väl** — **bättre** — **bäst, gärna** — **hellre** — **helst, illa** — **värre** — **värst, lite(t)** — **mindre** — **minst, mycket** — **mera** — **mest**.

Займенныя прыслоўі

Незалежна ад вышэйпададзенай класіфікацыі, сярод прыслоўяў асобна вылучаецца група «займенных» прыслоўяў. Як і займеннікі, яны маюць абстрактныя значэнні, зразумелыя толькі ў кантэксце і ў сувязі з дадзенай сітуацыяй.

Вылучаюцца наступныя групы займенных прыслоўяў:

1. **Указальныя**: простыя (**där** — там; **dit** — туды; **här** — тут; **hit** — сюды; **då** — тады; **så** — так, такім чынам і інш.); складаныя з прыназоўнікамі (**härav** — з гэтага; **därtill** — да таго ж і інш.).

2. **Пытальныя**: простыя (**var?** — дзе?; **vart?** — куды?; **när?** — калі?; **hur?** — як? і інш.); складаныя з прыназоўнікамі (**varför?** — чаму?; **varifrån?** — адкуль? і інш.).

3. **Незначальныя:** **annorlunda** — інакш; **någonstans** — дзе-небудзь; **någonsin** — калі-небудзь; **någorlunda** — да некаторай ступені і інш.

4. **Абагульняльныя.** Гэтыя займенныя прыслоўі аналагічныя займеннікам, утвораным шляхам злучэння **vem, vad, vilken** з **som helst**; напрыклад: **var som helst** — дзе заўгодна; **när som helst** — калі заўгодна; **hur som helst** — як заўгодна і інш. Прыклад ужывання:

Se upp, fåget kan komma när som helst. — Беражыся, цягнік можа з’явіцца ў любую хвіліну.

Прыслоўі **där, här, var** у злучэнні з прыназоўнікамі ўтвараюць складаныя займенныя прыслоўі; напрыклад:

däri/häri/vari — у тым/у гэтым/у чым

därom/härom/varom — аб тым/аб гэтым/пра што

därtill/härtill/vartill — для таго/для гэтага/для чаго

ЛІЧЭБНІК

Ніжэй падаецца спіс колькасных / парадкавых лічэбнікаў.

0 — noll	11 — elva / elfte	30 — trettio / trettionde
1 — en (ett) / första	12 — tolv / tolfte	40 — fyrtyio / fyrtionde
2 — två / andra	13 — tretton / trettonde	50 — femtio / femtionde
3 — tre / tredje	14 — fjorton / fjortonde	60 — sextio / sextionde
4 — fyra / fjärde	15 — femton / femtonde	70 — sjuttio / sjuttionde
5 — fem / femte	16 — sexton / sextonde	80 — åttio / åttionde
6 — sex / sjätte	17 — sjutton / sjuttonde	90 — nittio / nittionde
7 — sju / sjunde	18 — arton / artonde	100 — hundra / hundrade
8 — åtta / åttonde	19 — nitton / nittonde	1000 — tusen / tusende
9 — nio / nionde	20 — tjugo / tjugonde	1 000 000 — miljon /
10 — tio / tionde	21 — tjuogoett / tjugoförsta	miljonte
		1 000 000 000 — miljard

З артыклем могуць ужывацца словы **ett hundra** (сто) і **hundredet** (сотня), **ett tusen** (тысяча) і **tusendet** (тысяча ў якасці назоўніка), **en miljon** (мільён), **en miljard** (мільярд). Гэтыя лічэбнікі маюць множны лік: **hundraen, tusenden, miljoner, miljarder**.

Прыблізная колькасць паказваецца наступным чынам: **ett tjugotal bilar** — каля дваццаці машын, **hundraotal bilar** — сотні машын.

Пры пазначэнні дат парадкавыя лічэбнікі ўжываюцца з артыклем:

Imorgon är det **den** tjuogoandra september. — Заўтра будзе дваццаць другога верасня.

Для пазначэння дзесяцігоддзяў і стагоддзяў выкарыстоўваецца слова **ett tal: på 90-talet** — у 90-я гады, **på 1600-talet** — у 17-м стагоддзі.

Простыя дробы: $1/2$ — **en halv**, $1/4$ — **en kvart**, $3/5$ — **tre femtedelar**.

Дзесятковыя дробы: 0,7 — **noll komma sju**.

Матэматычныя дзеянні

Складанне: **två plus tre är fem**.

Адыманне: **fem minus tre är två**.

Множанне: **två gånger tre är sex**.

Дзяленне: **sex delat med tre är två**.

ЧАСЦІЦЫ І «РУХОМЫЯ АКАЛІЧНАСЦІ»

Часціца — незмяняльная службовая часціна мовы, з дапамогай якой можна змяніць значэнне іншай часціны мовы, выразіць або ўзмацніць пытанне, загад, прырэчэнне ці меркаванне.

Пры сцвярдзальным адказе на пытанне, якое не мае адмаўлення, выкарыстоўваецца часціца **ja** (так). Калі пытанне мае адмаўленне, то ўжываецца слова **jo** [йу:] (ды не):

Vill du vara med? — Ja. —

Хочаш пайсці з намі? — Так/Хачу.

Vill du inte vara med? — Jo. —

Не жадаеш пайсці з намі? — Так/Жадаю.

У гутарковай мове часта ўжываюцца складаныя сцвярджальныя словы; напрыклад: **javisst** — так, вядома; **jaha** — так/ага; **jaså** — ага/вось як і інш.

Пры адмаўленні выкарыстоўваюцца часціцы **nej!** (не!) і **inte** (не). Словы **icke, ej** (не) характэрныя для кніжнага стылю:

Är du trött? — Nej. — Ты стаміўся? — Не.

Hon är inte hemma. — Яе няма дома.

Часціца **nej** можа ўжывацца ў эмацыйным воклічы:

Nej, vad säger du? — Што ты кажаш!

Падобную да часціц функцыю маюць так званыя «рухомыя акалічнасці» — нязменлівыя словы, якія выказваюць адзнаку і стаўленне да выказвання з боку таго, хто гаворыць. Гэтыя словы перадаюць такія значэнні, як верагоднасць, магчымасць, здагадка, здзіўленне і інш. Вось некаторыя з іх: **möjligen** — магчыма; **kanske** — можа быць; **troligen** — верагодна; **antagligen** — мабыць; **tygligen** — відавочна; **säkert** — напэўна; **naturligtvis** — вядома, натуральна; **tyvärr** — на жаль; **knappast** — наўрад ці.

Рухомыя акалічнасці часта адносяцца не да аднаго якога-небудзь члена сказа, а да ўсяго выказвання ў цэлым; напрыклад:

Kanske har du rätt. — Магчыма, ты маеш рацыю.

Да рухомах акалічнасцей адносяцца таксама такія словы, значэнне якіх па-за кантэкстам цяжка вызначыць, а ў сказе яны вымаўляюцца без націску; напрыклад: **ju** — дык, ж (жа); **nog** — вядома, бо, мусіць, мабыць; **väl** — дык, мабыць, мусіць і інш.

ЗЛУЧНІКІ І ЗЛУЧАЛЬНЫЯ СЛОВЫ

Злучнікі выкарыстоўваюцца для выражэння злучальнай і падпарадкавальнай сувязі. Пры дапамозе злучнікаў можна, напрыклад, выразіць прычинныя ці супраціўныя адносіны паміж сказамі ці часткамі сказаў. Паводле сваёй функцыі шведскія злучнікі падзяляюцца на злучальныя і падпарадкавальныя.

Злучальныя злучнікі

Для таго каб часткі сказаў і сказы маглі ўваходзіць у злучальную сувязь, яны павінны быць аднатыпнымі, як паводле зместу, так і сваёй формай:

Åsa och Eva går i skolan. — Оса і Эва ходзяць у школу.

Вылучаюць некалькі тыпаў злучнікаў:

1) спалучальныя (**och** — і; **samt** — і, а таксама; **både... och, såväl... som** — як... так і; **inte bara... utan också/icke blott... utan även** — не толькі... але і);

2) падзяляльныя (**eller** — ці, альбо);

3) супастаўляльныя (**men** — але, **utan** — але, а);

4) тлумачальныя (**för, ty** — бо, паколькі);

5) альтэрнатыўныя (**antingen... eller** — ці... ці, **varken... eller** — ні... ні).

Злучнікі **samt, icke blott... utan även** і **ty** выкарыстоўваюцца ў кніжным стылі.

1) **Peter och Göran är vänner.** — Петэр і Ёран сябруюць.

Patrik sålde tre tidningar samt en påse karameller. — Патрык прадаў тры газеты ды (а таксама) пакуначак карамелек.

Både Mia och Lisa kom på festen. — На фэсце былі як Мія, (гэ)так і Ліза.

2) **Vill du äta äpplen eller päron?** — Ты хочаш яблык ці грушу?

3) **Ulla var sjuk men gick till skolan ändå.** — Ула хварэла, але ўсё ж пайшла ў школу.

Hon gick inte till skolan utan stannade hemma. — Яна не пайшла ў школу, а засталася дома.

4) **Kikki var lycklig för hon fick massa med presenter.** — Кікі была шчаслівая, бо атрымала шмат падарункаў.

5) **Hon äter varken kött eller fisk.** — Яна не есць (а)ні мяса, (а)ні рыбы.

Падпарадкавальныя злучнікі

Падпарадкавальныя злучнікі далучаюць даданы сказ да галоўнага. Паводле сваіх значэнняў яны падзяляюцца на некалькі груп.

1. Тлумачальны злучнік **att** — што (можа апускацца).

Hon tycker att du har rätt. — Яна лічыць, што ты маеш рацыю.

2. Часавыя злучнікі: **då, när** — калі; **medan** — у той час як; **under det (att)** — між тым як; **just som, så snart (som)** — як толькі; **så länge (som)** — пакуль; **förrän, innan** — перш чым; **sedan** — пасля таго як; **till dess (att); tills** — перш чым, перад тым як.

Jag undrar när de kommer. — Мне цікава, калі яны прыйдуць.

3. Параўнальныя злучнікі: **såsom** — таксама як; **som** — як, нібы; **liksom** — быццам, нібыта; **som om** — як быццам; **ju... desto (= dess)** — чым... тым; **än** — чым (за, ад).

Ju fler kockar, desto sämre soppa! — Чым больш кухараў, тым горшы суп.

4. Прычинныя злучнікі: **därför att; eftersom** — бо, таму што, паколькі.

Jag stannar hemma eftersom jag är trött. — Я застануся дома, бо стамілася.

5. Выніковыя злучнікі: **så (att)** — так што; **så... att** — такі... што.

Lars frös så att han skakade. — Ларс так змерз, што ажно калаціўся.

6. Умоўныя злучнікі: **om, bara** (разм.), **ifall** (кніжн.) — калі, пры ўмове што.

Du måste ringa mig om du inte kan komma. — Ты павінен патэлефанаваць мне, калі не зможаш прыйсці.

7. Мэтавыя злучнікі: **för att, (så) att, så** (разм.).

Ulla slutade röka för att må bättre. — Ула больш не паліць, каб лепш сабе адчуваць.

8. Саступальныя злучнікі: **trots att** — хоць, нягледзячы на; **även om** — нават калі.

Trots att Kajsa tog sin medicin blev hon inte frisk. — Хоць Кайса і прымала свае лекі, лепш ёй не рабілася.

Även om Bo ber om ursäkt förlåter jag honom aldrig. — Нават калі Бу і папросіць прабачэння, я ніколі яму не дарую.

9. Злучнікі, якія ўводзяць ускоснае пытанне: **om, huruvida** (кніжн.) — ці.

Läraren frågade om alla var klara med övningen. — Настаўнік запытаўся, ці ўсе дапісалі практыкаванне.

Злучальныя словы

Злучальныя словы адрозніваюцца ад злучнікаў тым, што яны, далучаючы даданы сказ да галоўнага або да іншага даданага сказа, выступаюць у якасці аднаго з членаў сказа, што далучаецца. Так, «**när**» з'яўляецца акалічнасцю, а не злучнікам:

Vet du när föreläsningen börjar? — Ты ведаеш, калі пачынаецца лекцыя?

Шматлікія злучальныя словы ўяўляюць сабой займеннікі і прыслоўі, якія функцыянуюць падобным, як і злучнікі, чынам; напрыклад: **vem** — хто, **vad** — што, **när** — калі і інш. Сярод злучальных слоў ёсць таксама адносныя прыслоўі (**därför** — таму; **också, även** — таксама; **dock, ändå, emellertid** — аднак; **dessutom** — акрамя таго; **däremot** — наадварот; **nämligen** — а менавіта; **alltså** — такім чынам і інш.). Такія словы з'яўляюцца членамі сказа і патрабуюць зваротнага парадку слоў, калі яны пачынаюць яго. Напрыклад:

Det var sent, därför måste vi skynda oss. — Было позна, таму нам трэба было паспяшацца.

ПРЫНАЗОЎНІКІ

Прыназоўнік — службовая часціна мовы, якая ўказвае на сінтаксічныя адносіны паміж членамі сказа. Прыназоўнікі спалучаюцца з назоўнікамі і займеннікамі.

Найбольш ужывальнымі прыназоўнікамі шведскай мовы з'яўляюцца наступныя:

- av** — ад, з
- bakom** — ззаду
- bland** — сярод
- bortom** — далёка за
- bredvid** — побач з
- efter** — пасля
- enligt** — паводле
- framför** — перад
- från (ifrån)** — ад, з
- för** — для, за
- för... sedan** — назад/таму
- för... skull** — дзеля, з-за

förbi — міма
före — перад
genom (igenom) — праз
hos — у
i — у
inför — перад
inom — у
intill — аж да
i stället för — замест
kring — вакол, каля
längs — уздоўж
med — з
mellan — паміж
mot (emot) — супраць, да
nedanför — пад, ніжэй
nära — зблізку ад
om — пра, аб
omkring — вакол
ovanför — над
på — на
runt — вакол
sedan — пасля, з
till — да
trots — нягледзячы на
under — пад
ur — з
utanför — звонку
utmed — уздоўж
utom — па-за, за
vid — у, поруч
åt — да; для, замест
över — над, вышэй

У гэтым спісе прыназоўнікаў прыводзіцца толькі частка значэнняў; большасць з іх шматзначныя. Напрыклад, прыназоўнік **av** можа ўказваць на прычыну (1), выканаўцу дзеяння (2), а таксама перада-

ваць іншыя значэнні, якія звычайна перадаюцца ў беларускай мове з дапамогаю роднага склона (3):

- 1) **Erik lider av migrän.** — Эрык пакутуе на мігрэнь.
Frida skrattade högt av glädje. — Фрыда зарагатала ад радасці.
- 2) **«Röda rummet» är skriven av August Strindberg.** —
«Чырвоны пакой» напісаны Аўгустам Стрындбергам.
- 3) **Många ringar är gjorda av guld.** — Пярсцёнкі нярэдка
вырабляюцца з золата.
Sveriges union med Norge upplöstes i början av 1900-talet. —
Саюз Швецыі з Нарвегіяй быў скасаваны на пачатку XX ста-
годдзя.

Прыназоўнік звычайна стаіць перад назоўнікам або займеннікам; аднак ёсць шмат адхіленняў ад гэтай нормы. Прыназоўнік можа выносіцца ў канец (або амаль у канец) сказа ў наступных выпадках:

I. Калі назоўнік або займеннік пачынае сказ, а менавіта, пры адмысловым падкрэсленні дадатку месца (1), у сказах, якія ўводзяцца пыталым займеннікам (2), у азначальных даданных сказах, у якіх прыназоўнік злучаны з адносным займеннікам (3):

- 1) **Det har du rätt i.** — У гэтым ты маеш рацыю.
- 2) **Vilken gata bor de på?** — На якой вуліцы яны жывуць?
- 3) **Jag fick ett brev, som jag genast måste svara på.** — Я атрымаў ліст, на які быў павінен адразаць ж адказаць.

II. Калі прыназоўнік злучаны з інфінітывам у функцыі азначэння:

Det var någonting att tänka på. — Пра гэта трэба было падумаць.

У адрозненне ад беларускіх, шведскія прыназоўнікі могуць спалучацца і з інфінітывамі (1), і з даданымі сказамаі (2):

1) **Han har förstört sina ögon genom att läsa för mycket.** — Ён сапсаваў зрок, чытаючы занадта шмат.

2) **Han blev förvånad över att hon var där.** — Ён здзівіўся таму, што яна была там.

СІНТАКСІС

Сінтаксічны лад шведскай мовы збольшага падобны да сінтаксічнага ладу беларускай мовы. У залежнасці ад мэты выказвання тут можна вылучыць апавядальныя, пыталыныя і пабуджальныя сказы; паводле структуры яны могуць быць простымі і складанымі (складаназлучанымі або складаназалежнымі).

Да галоўных членаў сказа ў шведскай мове, як і ў беларускай, належаць дзейнік і выказнік, да даданных членаў сказа — дапаўненне, значэнне, акалічнасць.

Сказ, які ўяўляе сабой закончанае выказванне і не можа быць падзелены на самастойныя, сэнсава завершаныя часткі, завецца *простым*. Фармальным паказчыкам завершанасці выказвання з'яўляецца інтанацыя.

Han kommer från Luleå. — Ён родам з Лулеа.

Сказ, у складзе якога ёсць частка, здольная ўтварыць самастойнае выказванне, завецца *складаным*. Складаныя сказы бываюць складаназлучанымі і складаназалежнымі. Складаназлучаны сказ уяўляе сабой спалучэнне простых сказаў:

Mattias studerar och hans bror jobbar på ett bibliotek. — Маціас вучыцца, а яго брат працуе ў бібліятэцы.

Складаназалежны сказ складаецца з галоўнага сказа, які змяшчае самастойнае выказванне, і даданага, які не валодае самастойнасцю і сэнсавай скончанасцю. Для шведскага даданага сказа характэрны адмысловы парадак слоў (пра гэта падрабязней глядзіце ў раздзеле «Парадак слоў»).

ПАРАДАК СЛОЎ У ПРОСТЫМ СКАЗЕ

Парадкам слоў завуць як паслядоўнасць членаў сказа, так і паслядоўнасць слоў/элементаў у рамках аднаго (шматэлементнага) члена сказа. Разглядаючы парадак слоў у сказе, кажуць пра *першае*, *другое* і *наступныя* месцы. Пры гэтым адно месца можа займаць цэлае словазлучэнне, напрыклад:

1 2 3

Min andra bror heter Viktor. — Майго другога брата завуць Віктар.

Ёсць словы, якія не займаюць асобных месцаў у сказе. Так, артыклі і прыназоўнікі ўключаюцца ў субстантыўную групу, а выклічнікі, злучнікі і часціцы пры нумарацыі месцаў наогул не ўлічваюцца.

Найважнейшую ролю ў структуры шведскага сказа адыгрывае месца, якое займае *дзеяслоў-выказнік* або яго частка. Размяшчэнне дзейніка і выказніка адносна адзін аднаго вызначае два галоўныя тыпы парадку слоў — прамы і зваротны.

Пры прамым парадку слоў група дзейніка (1-е месца) папярэднічае ўсёй групе выказніка (2-е месца).

1 2

Pelle tycker inte om kaffe. — Пэле не падабаецца кава.

Пры зваротным парадку слоў група дзейніка (2-е месца) стаіць за выказнікам (1-е месца). Ёсць дзве разнавіднасці зваротнага парадку слоў: калі сказ пачынаецца з выказніка, а дзейнік знаходзіцца на другім месцы (1), і калі сказ пачынаецца з другараднага члена, а выказнік і дзейнік знаходзяцца, адпаведна, на другім і на трэцім месцах (2):

1) **Har du ätit lunch idag?** — Ці ты сёння абедаў?

2) **Framför slottet står det en soldat.** — Перад палацам стаіць салдат.

Асноўная функцыя парадку слоў — указаць на тып сказа: апавядальны, пыталны ці пабуджальны. Кожнаму з гэтых тыпаў характэрны пэўны парадак слоў, што з’яўляецца фундаментальным правілам пабудовы шведскага сказа.

Тып сказа	Сказ, парадак слоў	Каментар
Апавядальны	1 2 3 4 <u>Vi ska åka till Malmö.</u> 1 2 3 4 5 <u>Till Malmö ska vi åka tillsammans.</u>	Фінітны дзеяслоў заўсёды знаходзіцца на другім месцы, а дзейнік можа займаць першае або трэцяе месца ў сказе.
Пыталны: а) агульнае пытанне б) спецыяльнае	1 2 3 4 <u>Ska ni åka till Malmö?</u> 1 2 3 4 5 <u>Vart ska ni åka tillsammans?</u>	Агульнае пытанне: выказнік — на першым, а дзейнік — на другім месцы. Спецыяльнае пытанне: выказнік займае другое, а дзейнік — трэцяе месца.
Пабуджальны	1 2 <u>Stanna inte!</u>	Выказнік займае першае месца, дзейнік адсутнічае.

Парушэнне звычайнага парадку слоў (інверсія) служыць для адмысловага вылучэння (падкрэслівання) якога-небудзь члена сказа, параўнайце:

Hon vill gå på bio med Gustav. — Яна хоча пайсці ў кіно з Густавам.

Gustav vill hon gå på bio med. — З Густавам яна хоча пайсці ў кіно.

ЧЛЕНЫ СКАЗА

Выказнік

Выказнік паказвае на суаднесенасць дзеяслоўнага дзеяння з дзейнікам. Як было сказана вышэй, ён займае вызначанае месца ў сказе ў залежнасці ад тыпу сказа. Існуе два тыпы выказнікаў — адна- і шматэлементны. Аднаэлементны выказнік складаецца з дзеяслова ў адпаведнай форме (фінітнага дзеяслова), а ў шматэлементным выказніку за фінітным дзеясловам ідуць іншыя кампаненты, якія часта раздзяляюцца іншымі членамі сказа. Існуюць наступныя тыпы шматэлементнага выказніка.

1. Імяны выказнік, які складаецца з дзеяслова-звязкі і іменнай часткі (назоўніка або прыметніка). Часцей за ўсё выкарыстоўваецца дзеяслоў-звязка «быць» (**är** — у цяперашнім і **var** — у прошлым часе).

Jag är upptagen. — Я занятая.

Igår var vi i Ystad. — Мы былі ўчора ў Юстадзе.

2. Складаны дзеяслоўны выказнік, што складаецца з фінітнага дзеяслова (дапаможнага ці мадальнага дзеяслова ў адпаведнай часовай форме) і асноўнага сэнсавага дзеяслова ў форме інфінітыва, супіна або дзеепрыметніка II:

Jag ska börja arbeta här snart. — Я пачну тут працаваць неўзабаве.

Jag kan inte hjälpa till. — Я ніяк не магу дапамагчы.

3. Выказнік, прадстаўлены дзеясловам з прыдзеяслоўнай часціцай:

Det ser bra ut. — Гэта выглядае някепска.

Правілы размяшчэння кампанентаў шматэлементнага выказніка аднолькавыя для ўсіх яго тыпаў: у апавядальных сказах фінітны дзеяслоў заўсёды займае другое месца, а астатнія дзеясловы следуюць

за ім, саступаючы месца толькі дзейніку (пры адваротным парадку словаў) і рухомым акалічнасцям (**inte, kanske, etc.** — гл. ніжэй раздзел «Рухомая акалічнасць»).

Дзейнік

Дзейнікам часцей за ўсё бывае назоўнік або займеннік (1), радзей інфінітыў (2), а таксама іншыя часціны мовы, якія падвергнуліся субстантывацыі (3):

1) **Patrik (han) vaknade klockan åtta.** — Патрык (ён) прачнуўся а восьмай.

2) **Att bada är trevligt.** — Купацца — прыемна.

3) **Den sjuke sov lugnt.** — Хворы спаў спакойна.

У апавядальным сказе дзейнік стаіць на 1-м ці 3-м месцы, а ў пытальных сказах — пасля фінітнага дзеяслова:

Lena har varit i Spanien tre gånger. — Лена была ў Іспаніі тры разы.

I Spanien har Göran aldrig varit. — У Іспаніі Ёран ніколі не быў.

Har Göran varit i Spanien? — Ці быў Ёран у Іспаніі?

När kom Lena från Spanien? — Калі Лена прыехала з Іспаніі?

Фармальны дзейнік **det** функцыянуе ў сказе як звычайны дзейнік, але не абазначае аніякай рэальнай асобы або прадмета. Ён неабходны для фарміравання сказа з безасабовымі дзеясловамі і ў некаторых устойлівых словазлучэннях:

Det är kallt och snöar. — Холадна, і ідзе снег.

Hur står det till? — Як маецца?

Часам у сказе бывае адначасова два дзейнікі — рэальны і фармальны **det**:

Det är skönt att vara här. — Тут прыемна быць.

Сказ: **Ett stort bord står i rummet.** (У пакоі стаіць вялікі стол.) — дакладны з пункту погляду граматыкі, але для носьбіта шведскай

мовы ён выглядае не зусім натуральным. У выпадку, калі трэба перадаць нейкую новую інфармацыю, лепш будзе сказаць: **Det står ett stort bord i rummet.** Слова **det** — фармальны дзейнік, а слова **ett bord** стаіць на месцы дапаўнення. Гэтая канструкцыя абумоўленая тым, што ў шведскай мове пазбягаюць размяшчаць новую для слухача інфармацыю на пачатку сказа. Такім чынам, сэнсавы цэнтр змяшчаецца ўправа.

Дадатак

У якасці дадатку функцыянуюць назоўнікі і займеннікі. Форма назоўніка-дадатка супадае з формай назоўніка-дзейніка. Тое самае можна сказаць і пра займеннікі, аднак некаторыя асабовыя займеннікі маюць форму ўскоснага склона. Дадаткі могуць ужывацца з прыназоўнікам і без яго, напрыклад:

Han dricker inte mjölk. — Ён не п'е малака.

Får jag prata med dig? — Можна з табой пагаварыць?

Як правіла, дадатак стаіць у сказе пасля выказніка, аднак у выпадку інверсіі ён займае першае месца:

Mjölk dricker han inte alls. — Малака ён зусім не п'е.

Med dig har jag ingen lust att prata. — Размаўляць з табой у мяне няма ніякай ахвоты.

Часцей за ўсё дадатак залежыць ад дзеяслова, але часам і ад прыметніка. Найчасцей прыметнік злучаны з дадаткам пры дапамозе прыназоўніка, але часам і без яго. Выбар прыназоўніка заўсёды абумоўлены прыметнікам.

Hon är tillfredsställd med resultatet. — Яна задаволеная вынікам.

Han är duktig i kemi. — Ён здольны да хіміі.

Han är lik sin far. — Ён падобны да свайго бацькі.

Шматлікія дзеясловы могуць ужывацца з двума дадаткамі — прамым і ўскосным. Прамы дадатак пазначае непасрэдны аб'ект дзеяння і ўжываецца без прыназоўніка; ускосны дадатак паказвае на

адрасат дзеяння і можа быць альбо беспрыназоўнікавым, і тады ён папярэднічае прамому, альбо ўжывацца з прыназоўнікам, і тады ён стаіць пасля прамога:

Johan gav Fredrik en veckotidning. — Юхан даў Фрэдрыку часопіс.

Johan gav veckotidningen till Fredrik. — Юхан даў часопіс Фрэдрыку.

Акалічнасць

У функцыі акалічнасці выкарыстоўваюцца: прыслоўі (**nyligen** — нядаўна; **tidigare** — раней і інш.), прыназоўнікавыя звароты (**på måndagarna** — па панядзелках і інш.), словазлучэнні тыпу «прыметнік плюс назоўнік» (**förra året** — летась і інш.), так званыя рухомыя акалічнасці (**ju** — жа, **kanske** — мабыць і інш.), нарэшце, цэлыя даданыя сказы. Акалічнасці характарызуюць альбо дзеяслоўнае дзеянне (1), альбо выказванне цалкам (фразавае акалічнасць) (2):

1) **Kalle klär sig trevligt.** — Кале апранаецца густоўна.

2) **Det blir nog vackert väder imorgon.** — Заўтра, пэўна, будзе добрае надвор'е.

У сказе акалічнасць можа займаць розныя месцы. У простым сказе яна займае першае месца, калі з'яўляецца сэнсавым адпраўным пунктам выказвання (1) ці ўяўляе сабой пыталнае слова або словазлучэнне (2); трэцяе або далейшае месца, калі першае занята дзейнікам (3) або выказнікам (4).

1) **På måndag fyller Karin 50 år.** — У панядзелак Карын спаўняецца 50.

2) **Hur mycket betalar du i hyra?** — Колькі ты плаціш за арэнду?

4) **Jag vill inte flytta härifrån.** — Я не хачу з'язджаць адсюль.

5) **Kan du tala högre?** — Ты не можаш гаварыць гучней?

Месца акалічнасці ў сказе можа залежаць ад месца, якое займае дадатак: найчасцей акалічнасць стаіць за дадаткам (1), але калі дадатак асоба падкрэсліваецца, ён ставіцца пасля акалічнасці (2):

- 1) **Hon skriver brev mycket ofta.** — Яна піша лісты вельмі часта.
 2) **Hon skriver mycket ofta brev.** — Яна вельмі часта піша лісты.

Калі ў сказе ёсць некалькі акалічнасцей, то яны звычайна размяшчаюцца ў наступным парадку: акалічнасць спосабу дзеяння, акалічнасць месца, акалічнасць часу.

Han har bott ensam i sin stora lägenhet sedan mars. — Пачынаючы з сакавіка яна жыве адна ў сваёй вялізнай кватэры.

Рухомая акалічнасць

Да найважнейшых рухомых акалічнасцей належаць:

- **адмаўленне** (*inte* — не);
- **часавыя прыслоўі** (*alltid* — заўсёды; *aldrig* — ніколі; *äter, igen* — зноў і інш.);
- **мадальныя словы і часціцы** (*absolut* — безумоўна; *antagligen, troligen* — верагодна; *faktiskt* — фактычна; *gärna* — ахвотна; *ogärna* — неахвотна; *ju* — бо, ж(а); *kanske* — мабыць; *knappast* — наўрад; *möjligen* — магчыма; *naturligtvis* — вядома; *tydligen* — відавочна; *säkert* — напэўна; *verkligen* — сапраўды; *åtminstone* — прынамсі і інш.);
- **злучальныя словы** (*bara, endast, blott* — толькі; *alltså, således* — такім чынам і інш.).

Рухомая акалічнасць мае сваё зафіксаванае месца ў сказе, якое залежыць ад тыпу сказа:

Тып сказа	Сказ, парадак слоў	Каментар
Апавядальны	1 2 3 4 5 <u>Jag kan inte komma idag.</u>	Прамы парадак слоў: рухомая акалічнасць на трэцім месцы.
	1 2 3 4 5 <u>Idag kan jag inte komma.</u>	Інверсія: рухомая акалічнасць на чацвёртым месцы.

Пытальны: а) агульнае пытанне б) спецыяльнае	1 2 3 4 <u>Kan du inte komma?</u> 1 2 3 4 5 <u>Varför kan du inte komma?</u>	Агульнае пытанне: рухомая акалічнасць на трэцім месцы. Спецыяльнае пы- танне: рухомая акалічнасць на чац- вёртым месцы.
Пабуджальны	1 2 3 <u>Kom inte hem till mig!</u>	Выказнік (фінітны дзеяслоў) займае пер- шае месца, рухомая акалічнасць — другое.

У сказе можа быць некалькі рухомах акалічнасцей; напрыклад:
 Hon dricker **ju tyvärr inte** milk. — Яна ж, на жаль, не п’е малака.

Азначэнне

Азначэнне заўсёды падпарадкаванае якому-небудзь назоўніку. Часцей за ўсё азначэнне перадаецца прыметнікам (**ett trevligt samtal** — прыемная размова) або прыналежным займеннікам (**mitt tal** — мая прамова), а часам фразею з прыназоўнікам (**en karta över Sverige** — карта Швецыі). Азначэнне можа знаходзіцца перад або пасля назоўніка, які яно апісвае. Як правіла, перад назоўнікам стаіць азначэнне, выяўленае прыметнікам, займеннікам, лічэбнікам (**två frågor** — два пытанні) або назоўнікам у родным склоне (**Stockholms universitet** — Стакгольмскі універсітэт). Пасля назоўніка ставіцца азначэнне, выражанае фразай з прыназоўнікам, інфінітывам (**konsten att läsa** — мастацтва чытаць) ці атрыбутыўным даданым сказам.

Размяшчэнне (адносна адзін аднаго) азначэнняў, выражаных рознымі часцінамі мовы, рэгулюецца наступнымі правіламі.

1. Назоўнікі ў родным склоне і займеннікі з прыналежным значэннем папярэднічаюць прыметнікам і дзеепрыметнікам:

Marias konstiga frågor — дзіўныя пытанні Марыі;
mitt nya projekt — мой новы праект.

2. Займеннікі са значэннем поўнага ахопу (**alla** — усё, **hela** — цэлы, **varje** — кожны, **ingen** — ніводзін) звычайна папярэднічаюць іншым азначэнням:

ingen anständig människa — ніводзін прыстойны чалавек;
hela långa dagen — увесь доўгі дзень.

3. Азначэнні, якія даюць колькасную характарыстыку (**många** — шматлікія, **flera** — некалькі, **två** — два і інш.), папярэднічаюць азначэнням, якія перадаюць паслядоўнасць (**första** — першы; **andra** — другі, іншы; **sista** — апошні і інш.) і паказваюць на падабенства (**sådan** — такі, **liknande** — падобны і інш.):

två sista frågor — два апошнія пытанні;
få liknande romaner — няшмат падобных раманаў.

4. Займеннік **någon** (які-небудзь) папярэднічае азначэнням абедзвюх груп, паказаных у пункце 3:

någon annan gång — іншым разам.

Калі азначэннем служаць дзеепрыметнік або прыметнік, яны могуць, у сваю чаргу, мець пры сабе залежныя, удакладняльныя словы. Падпарадкаваныя дзеепрыметніку (або прыметніку) словы папярэднічаюць яму. Такое азначэнне можа знаходзіцца паміж артыклем і назоўнікам. Пры гэтым ад азначэння (дзеепрыметніка або прыметніка) можа залежаць адна ці больш акалічнасцей:

den så kallade verkligheten — так званая рэальнасць.

Азначэнне-назоўнік, злучаны з вызначаным назоўнікам спосабам прымыкання, завецца **dadatkam**. У сказе «**Staden Kiruna ligger i norra Sverige**». (Горад Кіруна знаходзіцца ў паўночнай Швецыі.) вызначаным назоўнікам з'яўляецца **Kiruna**, а дадатак — **staden**. Дадатак можна апусціць без змены сэнсу сказа. Пры вымаўленні дадатак і назоўнік злучаюцца агульным націскам, дзе першы элемент пазбаўлены націску. Часта дадатак з'яўляецца першым кампанентам словазлучэння (**Fru Eriksson** — спадарыня Эрыксан), але магчымы і зваротны парадак кампанентаў (**april månad** — месяц красавік).

СКЛАДАНЫ СКАЗ

Складаназлучаны сказ

Складаназлучаны сказ складаецца з двух або некалькіх сінтаксічна раўнапраўных сказаў, якія характарызуюцца парадкам слоў простага сказа.

Часткі складаназлучанага сказа звычайна злучаныя паміж сабой злучальнымі злучнікамі, а першая частка суправаджаецца інтанацыяй незавершанасці. Але магчымыя такія складаназлучаныя сказы, часткі якіх спалучаюцца без дапамогі злучнікаў, а аб'ядноўваюцца толькі інтанацыяй.

Злучнікі служаць для выражэння лагічнай сувязі паміж часткамі складаназлучанага сказа. Вылучаюць складаназлучаныя сказы са спалучальнай сувяззю (**och**), падзяляльнай (**eller**), супраціўнай (**men, utan**), саступальнай (**fast, fastän**) і тлумачальнай сувяззю (**för, ty**). Напрыклад:

Elin läser tidningen och Per tittar på tv. — Элін чытае газету, а Пэр глядзіць тэлевізар.

Idag skiner solen, men igår var det mulet hela dagen. — Сёння свеціць сонца, але ўчора было пахмурна ўвесь дзень.

Idag ska Berit och jag inte äta hemma, utan vi ska gå på restaurang. — Сёння мы з Бэрыт не будзем вячэраць дома, а пойдзем у рэстаран.

Jag vill dricka varmt te, för jag känner mig frusen. — Я хачу выпіць гарачага чаю, бо я замерзла.

Калі сказы спалучаюцца пры дапамозе злучніка **och**, паўтараць дзейнік трэба толькі ў тым выпадку, калі сказ пасля **och** пачынаецца не з дзейніка, а з нейкага іншага члена сказа. Напрыклад:

I morse väckte jag min dotter och lagade frukost åt oss. — Раніцай я пабудзіла дачку і прыгатавала для нас сняданак.

I eftermiddag ska jag gå på gymnastik och sedan ska jag åka hem. — Пасля абеду я пайду на гімнастыку, а потым паеду дамоў.

Складаназалежны сказ

Складаназалежны сказ складаецца з сінтаксічна нераўнапраўных сказаў: адзін з іх — галоўны — з’яўляецца падпарадкоўвальным, а другі — падпарадкаваным. Галоўны сказ не ідэнтычны простаму сказу, хоць у шэрагу выпадкаў ён можа валодаць структурнай самастойнасцю, аднак для яго характэрная інтанацыя незавершанасці. У складаназалежным сказе даданы сказ далучаецца да галоўнага пры дапамозе злучнікаў або злучальных слоў, таксама магчымая і бяззлучнікавая сувязь.

Даданы сказ характарызуецца адмысловым парадкам слоў:

1. Нормай для даданага сказа з’яўляецца прамы парадак слоў (дзеянік папярэднічае выказніку):

Jag undrar, vart de har gått. — Цікава, куды яны пайшлі.

Аднак у бяззлучнікавых умоўных сказах заўсёды выкарыстоўваецца зваротны парадак слоў:

Har jag tid, kommer jag gärna på besök. — Калі ў мяне будзе час, я абавязкова прыйду ў госці.

2. Так званыя рухомыя акалічнасці ў даданым сказе папярэднічаюць выказніку:

Jag tror att Ulf kanske har blivit sjuk. — Думаю, што Ульф, магчыма, захварэў.

Даданыя сказы класіфікуюцца паводле сваёй сінтаксічнай функцыі ў рамках складаназалежнага сказа; таксама ўлічваецца характар падпарадкавання даданага сказа галоўнаму.

Тыпы даданных сказаў

1. Суб'ектны даданы сказ (злучнік **att**):

Att Sally skulle gifta sig var helt oväntat för Pelle. — Тое, што Салі выходзіла замуж, было для Пэле нечаканасцю.

2. Прэдыкатыўны даданы сказ (злучнікі **om, att**):

Problemet var att vi inte hade råd med denna resa. — Праблема была ў тым, што ў нас не было сродкаў на гэтае падарожжа.

3. Дапаўняльны даданы сказ (злучнікі **att, om**, злучальныя словы):

Jag undrar om jag har nycklarna med. — Цікава, ці з сабою ў мяне ключы.

Peter visste inte att det var dags att gå. — Петэр не ведаў, што ўжо быў час ісці.

Hon frågade vad de tänkte göra. — Яна запыталася, што яны збіраліся рабіць.

4. Акалічнасны даданы сказ.

Вылучаюцца такія акалічнасныя даданыя сказы, як даданыя часу (**när, medan, tills, så snart**, etc.), прычыны (**därför att, eftersom**), умовы (**om** ці бяззлучнікавая сувязь), мэты (**för att**), выніку (**så att**), саступкі (**trots att**) і параўнання (**ju... desto**). Напрыклад:

Medan jag var på semester passade grannen min katt. — Пакуль я была ў адпачынку, сусед даглядаў майго ката.

Om jag är ledig på eftermiddagen, kommer jag. — Калі я не буду заняты пасля абеду, я прыйду.

Eva skaffade bil för att hon lättare skulle ta sig till jobbet. — Эва набыла машыну, каб прасцей было дабірацца да месца працы.

5. Азначальны даданы сказ (адносныя займеннікі, бяззлучнікавая сувязь, адносныя прыслоўі, злучнік **att**):

Mannen som står vid fönstret är hennes far. — Мужчына, які стаіць ля акна, — яе бацька.

Folk har flyttat söderut, där det finns arbete att få. — Людзі пераехалі на поўдзень, дзе ёсць больш працы.

Інфінітыўныя звароты

Пасля некаторых дзеясловаў, якія выражаюць думкі і пачуцці (**se** — бачыць, **höra** — чуць, **känna** — адчуваць, **säga** — казаць, **tro** — думаць, **anse** — лічыць, **minnas** — памятаць, **påstå** — сцвярджаць, **vänta** — чакаць і інш.), нярэдка выкарыстоўваецца зварот, які складаецца з дадатку (назоўніка або займенніка) і інфінітыва. Апошні перадае дзеянне, што выконваецца асобай ці прадметам, пазначаным дадаткам. Гэты зварот завецца *дадаткам з інфінітывам*. Ён звычайна перакладаецца на беларускую мову даданым сказам:

Han såg henne försvinna runt gatuhörnet. — Ён убачыў, як яна знікла за рогам вуліцы.

Hon kände barnet darra. — Яна адчувала, як дрыжала дзіця.

Узмацняльныя і мадальныя звароты

Для падкрэслівання якога-небудзь члена сказа ў шведскай мове выкарыстоўваецца зварот **det är (var)... som...** Тое слова, якое падкрэсліваецца, выступае ў якасці імянаго выказніка пры фармальным дзейніку **det** і выяўляецца даданым сказам. Такія сказы перакладаюцца на беларускую мову, як простыя:

Det var min kompis som skjutsade mig hem igår kväll. — Гэта мой прыяцель падвёз мяне ўчора ўвечары.

Det är i mars som jag tänker åka till Italien. — Менавіта ў сакавіку я планую паехаць у Італію.

Калі падкрэсліваецца дадатак або азначэнне да яго, **som** можа адсутнічаць:

Det var mammas klänning hon hade på. — На ёй была (менавіта) матчына сукенка.

Мадальныя звароты **vara/ha** плюс інфінітыў (з часціцай **att**) выяўляюць неабходнасць або магчымасць, напрыклад:

Vad är att göra i denna situation? (= Vad måste man göra då?) — Што можна зрабіць у гэтай сітуацыі?

Nästa vecka har Maria mycket att göra. (= Nästa vecka måste Maria göra mycket.) — На наступным тыдні ў Марыі шмат працы.

УСТОЙЛИВІ ВІРАЗЫ ШВЕДСКАЇ МОВЫ

Прадстаўленне

Jag heter...	Мяне завуць...
Mitt namn är...	Маё імя...

Формулы прывітання і развітання

Hej/Hejsan!	Здароў! Вітаю!
God morgon!	Добрай раніцы!
God dag!	Добры дзень! (<i>удзень</i>)
God kväll!	Добры вечар!
God natt!	Дабранач!
Adjö!	Бывай(це)! (<i>фармальна</i>)
Hej då!	Бывай(це)! (<i>звычайна</i>)
Ha det så bra!	Усяго Вам/табе добрага!
Vi ses!	Да сустрэчы!
Vi hörs!	Стэлефануемся!
Hälsa... från mig!	Прывітанне... ад мяне!

Выбачэнне

Ursäkta (mig)!	Прабачце (мене)!
Ursäkta att jag stör!	Прабачце, што перашкаджаю!
Du får förlåta mig.	Вы павінны выбачыць мяне.
Det var inte min mening.	Я гэтага не хацеў.
Förlåt mig!	Даруйце мне!
Jag beklagar att...	Я шкадую, што...
Jag är ledsen för att...	Шкадую, што...

Формулы ветлівасці, пажаданні

Varsågod!	Калі ласка!
Vill du ha en kopp kaffe?	Хочаце кубачак кавы?

**Här har du en kopp kaffe.
Lycka till!
Hoppas att det går bra!
Jag hoppas att det ordnar sig!
Lycklig resa!
Ha det så bra!
God bättring!
Hoppas att du snart blir frisk!**

**Trevlig helg!
Trevlig semester!
Sov gott!**

Віншаванні

**Gratulerar!
Gratulerar på födelsedagen!
Grattis!
Grattis på födelsedagen!
God jul!
Gott nytt år!
Glad påsk!
Glad midsommar!**

Падзяка (у Швецыі дзякуюць за ўсё)

**Tack så mycket!
Tack för hjälpen!
Tack för maten!
Tack för kaffet!
Tack för senast!
Tack för sist!
Tack för att vi fick komma!
Tack, tack!
Tack, detsamma!
Tack, vad roligt att du tycker det!
Tack så mycket!**

**Вось Вам кубак кавы!
Поспехаў!
Спадзяюся, усё пройдзе добра!
Спадзяюся, усё ўладкуецца!
Добрага падарожжа!
Усяго найлепшага!
Скарэйшага акрыяння!
Спадзяюся, што ты ў хуткім
часе ачуняеш!
Добрых выхадных!
Добрага адпачынку!
Добрых вам сноў!**

**Мае віншаванні!
Віншаванні з Днём нараджэння!
Віншую!
Віншую з Днём нараджэння!
Вясёлых Каляд!
Шчаслівага Новага года!
Добрага Вялікадня!
Вясёлага Купалля!**

**Вялікі дзякуй!
Дзякуй за дапамогу!
Дзякуй за ежу!
Дзякуй за каву!
Дзякуй за мінулы раз!
Дзякуй за апошні раз!
Дзякуй, што мы змаглі прыйсці!
Дзякуй (і табе)!
Дзякуй і табе таксама!
Дзякуй, прыемна пачуць!
Вялікі дзякуй!**

Кампліменты

Du talar så bra svenska!	Ты добра размаўляеш па-шведску!
Vad duktig du är!	Малайчына! (Які ты здольны!)
Vilken fin tröja du har!	Які ў цябе файны швэдар!
Vad fin du är i håret!	Якая ў цябе прыгожая прычоска!
En sådan snygg jacka du har!	Такая ў цябе цудоўная куртка!

Калі ты не зразумеў ці не дачуў

Jag förstår inte vad du säger.	Я не разумею, што ты кажаш.
Kan du förklara en gång till?	Ты не патлумачыш яшчэ раз?
Vad betyder?..	Што значыць?..
Var snäll och skriv!..	Напішы, калі ласка!..
Var snäll och stava till!..	Скажы, калі ласка, гэта па літарых!
Ursäkta! Kan du upprepa vad du sa?	Выбачайце! Вы не паўтарыце яшчэ раз?
Vad sa du?	Што ты сказаў?
Va?	Чаго?
Jag förstår inte.	Не разумею.
Sa du att?..	Ты кажаш, што?..

Станоўчае або адмоўнае стаўленне

Jag tycker om att spela fotboll.	Мне падабаецца гуляць у футбол.
Jag trivs bra här.	Мне тут добра.
Det är jättekul!	Як файна!
Jag tycker om att...	Мне падабаецца...
Jag älskar att...	Я люблю...
Det här är toppen!	Гэта супер!
Jag föredrar att arbeta i en affär.	Мне больш падабаецца працаваць у краме.
Jag tycker bäst om att...	Мне больш падабаецца...
Jag vill helst bli...	Я хацеў бы больш за ўсё быць...
Jag vill helst arbeta som...	Я больш за ўсё хацеў бы працаваць...

**Jag tycker inte om fotboll.
Det är så tråkigt!
Jag tycker inte om att...
Jag hatar att...**

Мне не падабаецца футбол.
Гэта не цікава!
Мне не падабаецца...
Я ненавіджу...

Прапанова

**Vill du komma och?..
Vill du vara med?
Ska vi?..
Vi kan...
Kan vi inte?..
Har du inte lust att?..
Skulle du kunna tänka dig att?..
Jag föreslår att...**

Хочаш зайсці ды...
Хочаш далучыцца?
Давай?..
Мы можам...
Мы не можам?..
Ты не жадаеш?..
А як ты наконт таго, каб?..
Я прапаную...

Станоўчы/адмоўны адказ на прапанову

**Ja, tack!
Ja, tack, det vill jag gärna!
Ja, det gör vi!
OK!
Det var en bra idé!
Det var ingen dum idé!
Nej!
Nej, det vill jag inte!
Nej, det är så tråkigt!
Jag är så trött!
Jag orkar inte!
Nej, jag kan inte!
Jag har inte lust.
Det kunde vi gjort, men...
Tyvärr är jag upptagen.**

Так, дзякуй!
Дзякуй, з задавальненнем!
Добра, давай!
Давай!
Добрая ідэя!
Неблагая ідэя!
Не!
Не, не хачу!
Не, гэта зусім не цікава!
Я так стоміўся!
Не, няма сіл!
Не, не магу!
Няма ахвоты!
Можна было б, але...
На жаль, я заняты.

Здзіўленне, раздражненне

Å!
Oj då!
Är det verkligen sant?
Det är inte sant!
Är du tokig?
Du är inte klok!
Jag som har så mycket att göra!

Usch!
Sjutton också!
**Jag blir så irriterad på att du inte
frågat först!**

Сумнеў

Jag vet inte...
Det är ansträngande.
Ska jag verkligen...
Jag vet inte om jag vill.
Det här är svårt att avgöra.
**Jag känner inte till tillräckligt om
detta för att kunna ta ställning.**

Абыякавасць

Det är ditt problem!
Gör som du vill!
Det spelar mig ingen roll!
Jag bryr mig inte om vad du gör!
Vad angår det mig?
Det struntar jag i.
Än sen, då?

Ой!
Ну і ну!
Насамрэч?
Не можа быць!
Ты што, звар'яцеў?
Ты з глузду з'ехаў!
**Чаму я? У мяне столькі іншых
спраў!**
У!
Д'ябал!
**Я так злуюся, што ты не
запытаўся найперш у мяне!**

Я не ведаю...
Нешта не хочацца.
(Гэта напружвае.)
Ці мне насамрэч трэба...
Не ведаю, ці хачу.
Складана вырашыць.
**Я занадта мала пра гэта ведаю,
каб выказацца ў гэтай сувязі.**

Гэта твая праблема!
Рабі, як хочаш!
Для мяне няма ніякай розніцы!
Мне ўсё роўна, што ты робіш!
А мне што да таго?
Мне напляваць!
І што з таго?

Парады

Vad tycker du?

Tycker du att?..

Kan du ge mig ett råd?

Gör det!

Du kan göra så här...

Det är bäst att du skriver en lista.

Om jag var du, så skulle jag...

Jag skulle ha gjort så här...

Як ты думаеш?

Ты лічыш, што?..

Ты не параіш мне?

Зрабі так!

Зрабі такім чынам...

Лепш зрабі спіс.

На тваім месцы я б...

Я б зрабіў такім чынам...

Просьба дапамагчы

Ursäkta, är du/ni ledig?

Kan du/ni hjälpa mig?

Kan du/ni säga mig var?..

Var hittar jag?..

Var har ni?..

Vilken storlek är detta?

Har ni storlek?..

Выбачайце, Вы свабодны?

Не маглі б Вы дапамагчы?

Вы не скажаце, дзе...

Дзе мне знайсці...

Дзе ў вас...

Які гэта памер?

У вас ёсць памер?..

Апісанне чалавека

Hon är snygg/inte så snygg/mörk
/ljus/rödhårig.

Han ser sur ut/ser dum ut.

Hon är snäll/elak/glad/arg.

Han liknar inte...

Hon är lik...

Hon är inte det minsta lik...

Яна прыгожая/не такая прыгожая/
цёмнавалосая/светлавалосая/
рыжая.

Ён выглядае незадаволеным/
як ёлупень.

Яна добрая/злая/задаволеная/
раззлаваная.

Ён не падобны да...

Яна падобная да...

Яна зусім не падобная да...

У аўтобусе, цягніку

Vilken buss ska jag ta för att komma till...?

Var ska jag gå av för att komma till...?

Måste jag byta?

Finns det någon hållplats vid?..

Vad kostar det?

Varifrån/Från vilket spår går tåget till?..

Finns det någon restaurangvagn?

När är vi framme i?..

Kommer vi fram i rätt tid?

Är vi försenade? Hur mycket då?

Måste jag köpa sittplatsbiljett?

На які мне трэба сесці аўтобус,
каб даехаць да?..

Дзе трэба сысці, каб дабрацца
да?..

Мне трэба будзе перасядаць?

Ці ёсць прыпынак каля?..

Колькі каштуе?

Адкуль /З якога пуці пойдзе
цягнік да?..

Ці ёсць тут вагон-рэстаран?

Калі мы прыедзем у?..

Мы прыйдзем у час?

Мы спазняемся? На колькі?

Ці трэба мне купляць
плацкарту?

Пытанні

Vad heter du?

Var bor du?

Hur gammal är du?

Vad kostar det?

Var ligger?..

Vad heter det på svenska?

Förstår du mig?

Vad har hänt?

Hurdant är vädret idag?

Hur kommer jag till?..

Vart går du?

Як Вас завуць?

Дзе Вы жывяце?

Колькі Вам гадоў?

Колькі гэта каштуе?

Дзе знаходзіцца?..

Як гэта будзе па-шведску?

Вы мяне разумеце?

Што здарылася?

Якое сёння надвор'е?

Як мне патрапіць у?..

Куды Вы ідзяце?

Час

Vad är klockan?/ Hur mycket är klockan?

Klockan är fem./Den är fem.

Halv sju.

Kvart i tre.

Fem (minuter) över tolv.

När?

Hur dags?

Klockan tre.

Om en halvtimme.

För tio minuter sedan.

Från två till fyra.

Mellan två och fyra.

På morgonen.

På förmiddagen.

På middagen.

På eftermiddagen.

På kvällen.

På natten.

En dag.

En vecka.

En månad.

Ett år.

Idag.

Ikväll.

Igår.

Imorgon.

På måndag.

På tisdag.

På onsdag.

På torsdag.

På fredag.

På lördag.

På söndag.

Колькі часу?

Пяць.

Палова пятай.

Без чвэрці трэцяя.

Пяць хвілін на першую.

Калі?

Аб якой гадзіне?

А трэцяй.

Праз паўгадзіны.

Дзесяць хвілін таму.

Ад другой да чацвёртай.

Паміж другой і чацвёртай.

Раніцай.

Да паўдня.

Днём, у абед.

Пасля поўдня.

Увечары.

Ноччу.

Дзень.

Тыдзень.

Месяц.

Год.

Сёння.

Сёння ўвечары.

Учора.

Заўтра.

У панядзелак.

У аўторак.

У сераду.

У чацвер.

У пятніцу.

У суботу.

У нядзелю.

I januari.

I februari.

I mars.

I april.

I maj.

I juni.

I juli.

I augusti.

I september.

I oktober.

I november.

I december.

Vad är det för dag (datum) idag?

Det är den 29 december idag.

På våren.

På sommaren.

På hösten.

På vintern.

У студзені.

У лютым.

У сакавіку.

У красавіку.

У траўні.

У чэрвені.

У ліпені.

У жніўні.

У верасні.

У кастрычніку.

У лістападзе.

У снежні.

Які сёння дзень (дата)?

Сёння 29 снежня.

Увесну.

Улетку.

Увосень.

Узімку.

Шыльды, надпісы

Akta!

Apotek

Avstängt!

Bada Ej!

Bagageinlämning

Blommor

Bokhandel

Brant trappa

Damtoalett

Dra!

Ej ingång

Fotografering förbjuden

Frisör

Förbjudet

Garderob

Асцярожна!

Аптэка

Выключана!

Не купацца!

Прыём багажу

Кветкі

Кнігарня

Стромкія сходы

Прыбіральня для жанчын

Да сябе!

Уваходу няма

Фатаграфаванне забаронена

Цырульня

Забаронена

Гардэроб

Gift	Атрута, яд
Gratis inträde	Уваход бясплатны
Halka golv	Коўзкая падлога
Herrtoalet	Прыбіральня для мужчын
Hotell	Гатэль
Höga tryck	Высокі ціск
Ingång	Уваход
Kall	Халодны
Kassa	Каса
Kläder	Адзенне
Ledig(t)	Свабодна
Livsfarlig spänning	Высокае напружанне
Nymålat!	Пафарбавана!
Parkering	Паркоўка/Стаянка
Polis	Паліцыя
Privat egendom	Прыватная ўласнасць
Rabatt	Зніжка
Radioaktiva ämnen	Радыеактыўныя рэчывы
Realisation / Rea	Распродаж
Reserverad	Зарэзервавана
Rökning förbjuden	Паліць забаронена
Skor	Абутак
Stopp!	Стоп!
Strålningsrisk	Небяспека апраменьвання
Stängd	Зачынена
Systembolaget	Прадаж алкагольных вырабаў
Taxi	Таксі
Tillträde förbjudet	Уваход забаронены
Trappsteg	Прыступкі
Tryck!	Ад сябе! Пхаць!
Tull	Мытня
Upptagen	Занята
Utgång	Выход
Varm	Цёплы
Varning för hunden	Асцярожна – сабака!
Öppen	Адчынена
Öppna Ej!	Не адчыняць!

Пачатак ліста

till vänner:

Hej Malin!

Hejsan Malin!

Kära Bodil! Käre Oskar!

сябрам:

Здароў, Малін!

Здароў, Малін!

Дарагая Будыль! Дарагі Оскар!

till främmande:

Bästa Anna Andersson!

Bäste Oskar Andersson!

Herr Oskar Andersson!

Fru Anna Andersson!

Fröken Malin Andersson!

малазнаёмым

Шаноўная Ганна Андэрсан!

Шаноўны Оскар Андэрсан!

Спадар Оскар Андэрсан!

Спадарыня Ганна Андэрсан!

Спадарычна Малін Андэрсан!

Канец ліста

Hälsningar

Hjärtliga hälsningar

Många hälsningar från...

Med bästa hälsning från...

Kära hälsningar från...

Kram från...

Din (för evigt)... (till en flick- eller
pojkvän)

Med vänlig(a) hälsning(ar) (formellt)

(Найлепшыя) пажаданні!

Сардэчныя пажаданні!

Шмат зычанняў ад...

Лепшыя зычанні ад...

Дарагія пажаданні ад...

Абдымаю...

Твой / Твая (назаўжды)...
(да каханай/-ага)

З найлепшымі пажаданнямі
(фармальна)

Выкарыстаныя крыніцы

1. Русско-шведский словарь издательства «Норстедтс». Стокгольм, 2006.
2. Бюрман Г., Хольм Б. Грамматический очерк. Стокгольм, 1998.
3. Миланова Д.Э. Шведско-русский словарь (краткий грамматический очерк С.С. Масловой-Лашанской). М., 1985.
4. Птицын А. Грамматика шведского языка. СПб., 2002.
5. Holm B., Nylund E. Deskriptiv svensk grammatik. Malmö, 1998.
6. Beite A.-M. Basic Swedish Grammar. Stockholm, 1989.
7. Thorell O. Svensk Grammatik. Stockholm, 1987.
8. Kalmström K. Svensk grammatik och ordbildning. Borgholm, 2002.
9. Kjellin O. Svensk prosodi i praktik. Uppsala, 1998.
10. Thorén B., Pettersson N.-O. Uttalsanvisningar. Stockholm, 1996.
11. Hellström G. Första övningsboken i svensk grammatik. Stockholm, 1994.
12. Hansson K., Wallin U. Övningskompendium i svenska. Lund, 1976.
13. Fasth C., Kannermark A. Form i fokus. Lund, 1998.
14. Swedish in Three Months. By P. Graves and G. Blom. Dorling Kindersley Books, 1999.

Шведскі інстытут дзеліцца Швецыяй са светам

Шведскі інстытут – дзяржаўная ўстанова,
якая распаўсюджвае веды і інфармацыю
пра Швецыю за мяжой.

Шведскі інстытут спрыяе супрацоўніцтву
і доўгатэрміновым адносінам з іншымі краінамі
праз актыўныя стасункі і абмены
ў эканоміцы, культуры, навуцы і адукацыі.

ЗМЕСТ

ФАНЕТЫКА І ПРАВАПІС	3
Алфавіт	3
Спалучэнні літар	6
Даўжыня гукаў	7
Націск	8
МАРФАЛОГІЯ	9
Дзеяслоў	9
Змяненне дзеяслова	9
Выкарыстанне формаў дзеяслова	10
Сістэма часоў дзеяслова	12
Мадальныя і дапаможныя дзеясловы	21
Зваротныя і дэпанентныя дзеясловы	24
Стан дзеяслова	25
Умоўны лад	27
Назоўнік	28
Артыкль	29
Змяненне па ліках	32
Скланенне назоўнікаў	33
Прыметнік	33
Формы прыметнікаў	33
Прыметнікі з адмысловымі правіламі правапісу	35
Ступені параўнання	36
Прыметнік у спалучэнні з назоўнікам	39
Дзеепрыметнік	40
Дзеепрыметнік I	40
Дзеепрыметнік II	41
Займеннік	42
Асабовыя займеннікі	42

Прыналежаўныя займеннікі	43
Зваротныя займеннікі	44
Указальныя займеннікі	44
Пытальныя/адносныя займеннікі	44
Неазначальныя займеннікі	45
Адмоўныя займеннікі	46
Адносны займеннік <i>som</i>	46
Прыслоўе	46
Групы прыслоўяў паводле іх значэнняў	47
Ступені параўнання	48
Займенныя прыслоўі	48
Лічэбнік	49
Часціцы і «рухомыя акалічнасці»	50
Злучнікі і злучальныя словы	52
Злучальныя злучнікі	52
Падпарадкавальныя злучнікі	53
Злучальныя словы	54
Прыназоўнікі	55
СІНТАКСІС	58
Парадак слоў у простым сказе	59
Члены сказа	61
Выказнік	61
Дзейнік	62
Дадатак	63
Акалічнасць	64
Рухомая акалічнасць	65
Азначэнне	66
Складаны сказ	68
Складаназлучны сказ	68
Складаназалежны сказ	69
УСТОЙЛІВЫЯ ВІРАЗЫ ШВЕДСКАЙ МОВЫ	73
ВЫКАРЫСТАНЫЯ КРЫНІЦЫ	84

Даведачнае выданне

Серыя «Беларускія ЕўраГраматыкі»

Цвірка Вольга Уладзіміраўна

**КАРОТКАЯ ГРАМАТЫКА
ШВЕДСКАЙ МОВЫ**

Адказны за выпуск *Р. І. Шастак*

Рэдактар *Ул. М. Сіўчыкаў*

Карэктар *Ул. М. Булаўскі*

Падпісана да друку з гатовых дзяпазітываў 25.03.2009.

Фармат 60x84/16. Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 3,08. Ул.-выд. арк. 2,84.

Тыраж 420 экз. Заказ 526.

Выдавец:

Прыватнае унітарнае прадпрыемства «Радыёла-плюс».

ЛІ № 02330/0133315 ад 9.06.04.

Пр. Незалежнасці, 72–12, 220012, Мінск.

Паліграфічнае выкананне:

Сумеснае таварыства з абмежаванай адказнасцю «Медысонт».

ЛП № 02330/0150444 ад 22.01.04.

Вул. Ціміразева, 9, 220004, Мінск.

Серыя «Беларускія ЕўраГраматыкі»

ISBN 978-985-448-095-4

9 789854 4480954

В.Х. УСАДКОВ

КАРПОТКОВА
ЛПАНАТБИКА

ШИБЕДИ
ЧИКАН

МОРБАИ